DEMOCRACY is coming to the USA (?)

Ευθύμης Σταλίκας

I. Η αμερικανική δημοκρατία σε ιστορική καμπή: από τη νεοφιλελεύθερη κρίση στην αναζήτηση μιας νέας πολιτικής τάξης

«*DEMOCRACY is coming to the USA*», διακηρύσσει σχεδόν τελετουργικά ο Leonard Cohen στο ομώνυμο τραγούδι του το 1992[1]. Αυτή η διάσημη επωδός, άλλοτε ειρωνική και άλλοτε προφητική, συμπυκνώνει την αμφίθυμη σχέση του Καναδού δημιουργού με το αμερικάνικο δημοκρατικό πείραμα. Όπως εξηγεί, τούτοι οι στίχοι γράφθηκαν σε μια περίοδο συλλογικής ευφορίας, κατά την οποία μείζονες γεωπολιτικές ανακατατάξεις, όπως η πτώση του τείχους του Βερολίνου και η κατάρρευση των καθεστώτων του υπαρκτού Σοσιαλισμού, καλλιεργούσαν την προσδοκία της θριαμβευτικής επικράτησης της φιλελεύθερης δημοκρατίας στις χώρες της κεντρικής και ανατολικής Ευρώπης και, κατ' επέκταση, στην οικουμένη[2]. Την ώρα, όμως, που τα βλέμματα όλων ήταν στραμμένα προς την Ανατολή, ο Cohen έστρεφε το δικό του στην άλλη πλευρά του Ατλαντικού, διερωτώμενος πού πραγματικά χρειαζόταν και πού μπορούσε να φτάσει η δημοκρατία[3]. Η απάντησή του ήταν εξίσου απροσδόκητη όσο και προκλητική: στις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής, τη χώρα που αντιλαμβανόταν τον εαυτό της ως το κατεξοχήν προπύργιο του δημοκρατικού πολιτεύματος[4]. Μέσα από αντιθετικές στιχουργικές εικόνες, ο Cohen αναδεικνύει τις βαθιές αντιφάσεις της αμερικανικής κοινωνίας, αντιπαραβάλλοντας τις φυλετικές και τις ταξικές ανισότητες, την κυριαρχία του χρήματος και την υποκρισία της πολιτικής εξουσίας με τις ισχυρές παραδόσεις ελευθερίας, τον δυναμισμό των κοινωνικών κινημάτων και την αστείρευτη ικανότητα των απλών ανθρώπων να επανεφευρίσκουν τους όρους του κοινού τους βίου, ακόμη και μέσα από τις πιο ταπεινές εκφάνσεις της καθημερινής ζωής[5]. «*Εδώ ακριβώς είναι που το δημοκρατικό εγχείρημα εκτυλίσσεται πραγματικά*», παρατηρεί ο Cohen. «*Εδώ είναι που έρχονται αντιμέτωπες οι διαφορετικές φυλετικές ομάδες, οι κοινωνικές τάξεις, τα φύλα, ακόμη και οι διαφορετικοί σεξουαλικοί προσανατολισμοί. Αυτό είναι το πραγματικό εργαστήρι της δημοκρατίας*»[6].

---

[1] Για τους στίχους του ομώνυμου τραγουδιού βλ. Cohen L., *Stranger Music: Selected Poems and Songs*, Jonathan Cape, 1993, σ. 367-369.

[2] Για την πιο διάσημη θεωρητική αποτύπωση αυτού του κλίματος βλ. Fukuyama F., «*The End of History?*», The National Interest 1989 (No. 16), σ. 3 επ.

[3] Για την ανάλυση των στίχων του τραγουδιού βλ. τη συνέντευξη που παραχώρησε ο L. Cohen στον P. Zollo σε *Songwriters on Songwriting (Revised and Expanded)*, Da Capo Press, 2003, σ. 335-337.

[4] Ο.π., σ. 336.

[5] Ο.π., σ. 337. Όπως χαρακτηριστικά επισημαίνει ο Cohen, η δημοκρατία δεν πρόκειται να αναγεννηθεί μέσα από τις υψηλόφρονες φαντασιώσεις των προνομιούχων, αλλά «*θα αναδυθεί με απροσδόκητους τρόπους, μέσα από όλα εκείνα που θεωρούμε 'σκουπίδια': τους ανθρώπους που θεωρούμε άχρηστους, τις ιδέες που απαξιώνουμε, την τηλεόραση που περιφρονούμε*».

[6] Ο.π., σ. 336.

Η δημοκρατία έρχεται στην Αμερική. Έρχεται εδώ και 250 χρόνια. Για ορισμένους η ιστορία των Ηνωμένων Πολιτειών δεν είναι παρά η αδιάκοπη προσπάθεια εκπλήρωσης μιας ιδρυτικής υπόσχεσης: της υπόσχεσης της ελευθερίας και της ισότητας, έτσι όπως εγγράφεται στη Διακήρυξη της Ανεξαρτησίας της 4ης Ιουλίου του 1776[7]· για άλλους, πάλι, η αμερικανική εμπειρία σημαδεύεται από τις διαδοχικές επανιδρύσεις του πολιτικού της καθεστώτος και, τελικά, από την ανασυγκρότηση της συλλογικής ταυτότητας του ίδιου του αμερικανικού λαού[8]. Επιχειρώντας κανείς μια αδρή περιοδολόγηση της εξέλιξης του αμερικανικού εγχειρήματος, διακρίνει, καταρχήν, τέσσερις μεγάλους σταθμούς[9]: α) τη μετάβαση από την πρώτη δημοκρατία στην εποχή του Εμφυλίου και της Ανοικοδόμησης (1861-1877), κατά την οποία το «*αποκεντρωμένο ομοσπονδιακό σύστημα του δέκατου ογδόου αιώνα*», που ανεχόταν και προστάτευε θεσμικά τη δουλοκτησία, έδωσε τη θέση του σε «*μία ισχυρή ομοσπονδιακή κυβέρνηση, με πλήρη εξουσία να εγγυάται τη νομική ισότητα* (…) *όλων των πολιτών*»[10], β) το New Deal (1933-1938), που έθεσε «*υπό σοβαρή αμφισβήτηση την προσήλωση του συνταγματικού συστήματος στην περιορισμένη κρατική εξουσία και την ελεύθερη αγορά*»[11], διευρύνοντας θεαματικά τις κυβερνητικές αρμοδιότητες στο πεδίο της οικονομικής και κοινωνικής πολιτικής (ανάληψη προγραμμάτων δημόσιας απασχόλησης και έργων, κοινωνικές παροχές, προστασία της εργασίας, ρύθμιση των αγορών)[12], γ) την επανάσταση των ατομικών και πολιτικών δικαιωμάτων (1954–1968), η οποία «*ριζοσπαστικοποίησε την προσήλωση της Αμερικής στη φυλετική ισότητα*»[13], πραγματοποιώντας τις επαγγελίες της Ανοικοδόμησης μέσα από την κατάργηση του φυλετικού διαχωρισμού (*segregation*) και τη διασφάλιση της αποτελεσματικής άσκησης των πολιτικών δικαιωμάτων των Αφροαμερικανών και δ) τη νεοφιλελεύθερη στροφή (1981 έως σήμερα)[14], η οποία εκδηλώθηκε ως συντηρητική αντιμεταρρύθμιση, αποδομώντας ιδεολογικά και πολιτικά την κληρονομιά του

---

[7] Balkin M. J., *Constitutional Redemption: Political Faith in an Unjust World*, Harvard University Press, 2011, σ. 6, 18, 19. Σύμφωνα με αυτή τη θεώρηση, οι Αμερικάνοι, από γενιά σε γενιά, μέσα από συγκρούσεις και συμβιβασμούς, οδυνηρές αποτυχίες και ιστορικές κατακτήσεις, αγωνίζονται αδιάκοπα για την εξιλέωση (*constitutional redemption*) της πολιτειακής τους τάξης και την πραγματοποίηση, υπό διαρκώς ανανεούμενους όρους, ενός αρχικού οράματος που παραμένει ανοιχτό: τη συγκρότηση «*μιας τελειότερης Ένωσης*» (*a more perfect Union*).

[8] Ackerman B., «*The Living Constitution*», Harvard Law Review 2007 (ν. 120), σ. 1737 επ. Σύμφωνα με αυτή τη θεώρηση, η αμερικανική πολιτειακή ιστορία διαμορφώνεται μέσα από εξαιρετικές στιγμές (*constitutional moments*), κατά τις οποίες η ευρεία λαϊκή κινητοποίηση υπερβαίνει τα όρια της συνήθους πολιτικής διαδικασίας και αποκτά χαρακτήρα άσκησης συντακτικής εξουσίας. Σε αυτές τις στιγμές (Επανάσταση, Ανοικοδόμηση, New Deal, Επανάσταση των ατομικών και πολιτικών δικαιωμάτων), ο αμερικανικός λαός επανακαθορίζει τις θεμελιώδεις αρχές της πολιτικής του συμβίωσης, επιφέροντας ριζικές μεταβολές στο πολιτειακό καθεστώς, ακόμη και χωρίς τυπική αντικατάσταση του Συντάγματος.

[9] Η περιοδολόγηση που ακολουθείται εν μέρει συμπίπτει και εν μέρει διαφοροποιείται από εκείνη των συνταγματικών στιγμών του B. Ackerman, καθότι το κριτήριό της δεν είναι η άσκηση οιονεί συντακτικής εξουσίας, αλλά η ανάδειξη των σημαντικότερων μετασχηματισμών του αμερικανικού πολιτικού, κοινωνικού και οικονομικού συστήματος, που επανακαθόρισαν, άλλοτε διευρύνοντας και άλλοτε περιορίζοντας, τους όρους πραγμάτωσης του δημοκρατικού εγχειρήματος.

[10] Ackerman B., *We the People, Volume 2: Transformations*, The Belknap Press of Harvard University Press, 1998, σ. 8.

[11] Loughlin M., *Against Constitutionalism*, Harvard University Press, 2022, σ. 12.

[12] Fishkin J. και Forbath E. W., *The Anti-Oligarchy Constitution: Reconstructing the Economic Foundations of American Democracy*, Harvard University Press, 2022, σ. 264 (βλ. και σ. 270 για την περιοριστική ερμηνεία της ελευθερίας των συμβάσεων). Οι συγγραφείς εντοπίζουν δεσμούς με το New Deal και στα μεταγενέστερα προγράμματα της Great Society του Lyndon B. Johnson (1964–1968), αν και επισημαίνουν ότι η τελευταία διαφοροποιήθηκε ουσιωδώς ως προς την οικονομική και συνταγματική της φιλοσοφία (σ. 384-385).

[13] Ackerman B., «*The Living Constitution*», σ. 1741.

[14] Gerstle G., *The rise and fall of the neoliberal order: America and the world in the free market era*, Oxford University Press, 2022, σ. 107.

μεταπολεμικού κοινωνικού συμβιβασμού[15] μέσω της απορρύθμισης των αγορών, της υποχώρησης του κοινωνικού κράτους και της ενίσχυσης της εξουσίας του κεφαλαίου[16].

Η νεοφιλελεύθερη τάξη, που εδραιώθηκε τις τελευταίες δεκαετίες του εικοστού αιώνα, μέσα από μια ευρεία διακομματική σύγκλιση[17], διέρχεται σήμερα μια βαθιά κρίση νομιμοποίησης, οι απαρχές της οποίας ανάγονται στη «*Μεγάλη Ύφεση του 2008-2009*», οπότε και «*πυροδοτήθηκε η διάρρηξη του νεοφιλελευθερισμού*»[18], που «*πλέον αδυνατεί να προβάλλει τον εαυτό του ως ένα σύστημα ικανό να διασφαλίζει την ευημερία όλων*»[19]. Η διάψευση των προσδοκιών που είχε καλλιεργήσει η εκλογή του Barack Obama (2008), η κυβέρνηση του οποίου προέκρινε τη διάσωση των μεγάλων χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων δίχως να προβεί σε ριζική αναδιάρθρωση του τραπεζικού τομέα, δημιούργησε τις προϋποθέσεις για τη μετατόπιση ευρέων τμημάτων του εκλογικού σώματος προς τα Δεξιά[20]. Έτσι, την κοινωνική δυσαρέσκεια που είχαν προκαλέσει η οικονομική κρίση, η αποβιομηχανοποίηση και οι αυξανόμενες ανισότητες κατόρθωσε να κεφαλαιοποιήσει σε σημαντικό βαθμό ο Donald Trump[21], ο οποίος, καταγγέλλοντας τις οικονομικές ελίτ και τις συνέπειες της παγκοσμιοποίησης, εμφανίσθηκε ως αποστάτης της τάξης του πρόθυμος να υπερασπισθεί τα συμφέροντα των λαϊκών στρωμάτων[22]. Μολονότι η εκλογή του το 2016 δεν σηματοδότησε μια ουσιαστική ρήξη με τη νεοφιλελεύθερη πολιτική, συνέβαλε στη διαμόρφωση μιας ιδιότυπης εκδοχής της, η οποία συνδύαζε τις φορολογικές ελαφρύνσεις υπέρ των υψηλών εισοδημάτων με στοιχεία οικονομικού προστατευτισμού και κρατικού παρεμβατισμού[23]. Το εγχείρημα αυτό συνοδεύτηκε από την αναζωπύρωση του αμερικανικού εθνικισμού και της ξενοφοβίας, την ανάδυση μιας νέας, μαχητικής Δεξιάς στο πεδίο των ιδεών και τη συγκρότηση ισχυρών πολιτικών συμμαχιών με τους βαρόνους της τεχνολογίας και παράγοντες

[15] Όπως επισημαίνει ο Th. Frank, *The People, No: A brief History of Anti-Populism*, Henry Holt and Company, 2020, σ. 115, μετά την εκλογική συντριβή τους το 1936, οι Ρεπουμπλικανοί εγκατέλειψαν τη μετωπική αμφισβήτηση του New Deal και, για τις επόμενες δεκαετίες, όχι μόνο απέφευγαν να επιτεθούν δημόσια στις θεμελιώδεις κατακτήσεις του, αλλά διακήρυσσαν τη δέσμευσή τους να τις προστατεύσουν. Η ανοιχτή ιδεολογική αμφισβήτηση του ρυθμιστικού και κοινωνικού κράτους επανήλθε στο προσκήνιο με την άνοδο του ρηγκανισμού το 1981.

[16] Harvey D., *A Brief History of Neoliberalism*, Oxford University Press, 2005, σ. 2–3, 19, 76.

[17] Για τη νεοφιλελεύθερη σύγκλιση μεταξύ Ρεπουμπλικάνων και Δημοκρατικών βλ. Gerstle G., *The rise and fall of the neoliberal order: America and the world in the free market era*, σ. 1, 3, 14-15. Ειδικότερα, η νεοφιλελεύθερη κατεύθυνση αποτυπώθηκε στις φορολογικές ελαφρύνσεις υπέρ των υψηλότερων εισοδημάτων και στην αποδυνάμωση των συνδικάτων (σ. 121-124) επί Ronald Reagan (1981–1989), στη συμφωνία ελεύθερου εμπορίου NAFTA (σ. 155, 157-158) και στην άρση σημαντικών περιορισμών που διαχώριζαν την εμπορική από την επενδυτική τραπεζική (σ. 176) επί Bill Clinton (1993–2001), καθώς και στην προώθηση της ιδιοκατοίκησης μέσω της διεύρυνσης της στεγαστικής πίστης (σ. 211-216) επί George W. Bush (2001–2009).

[18] Ο.π., σ. 3.

[19] Ο.π., σ. 229.

[20] Για την οικειοποίηση της οικονομικής δυσαρέσκειας από τη Δεξιά βλ. Th. Frank, *The People, No: A brief History of Anti-Populism*, σ. 174-176.

[21] Επισημαίνεται πάντως, ότι το 2016 ο Trump εξελέγη με την ψήφο των εκλεκτόρων, ενώ μειοψήφησε στη λαϊκή ψήφο. Για τον αντιδημοκρατικό ρόλο του σώματος των εκλεκτόρων βλ. S. Levinson, *Our Undemocratic Constitution: Where the Constitution Goes Wrong (And How We the People Can Correct It)*, Oxford University Press, 2006, σ. 81-97.

[22] Frank Th., *The People, No: A brief History of Anti-Populism*, σ. 175-177.

[23] Υπό αυτή την έννοια, η στρατηγική του Trump χαρακτηριζόταν από την ύπαρξη δύο «*αντιφατικών προγραμμάτων*», εκ των οποίων «*το ένα κατευθυνόταν προς τη διατήρηση της νεοφιλελεύθερης τάξης, ενώ το άλλο προς την αποδόμησή της*». Βλ. Gerstle G., *The rise and fall of the neoliberal order: America and the world in the free market era*, σ. 271.

της αμυντικής βιομηχανίας[24]. Οι τάσεις αυτές, που έχουν ενταθεί αισθητά κατά τη δεύτερη προεδρική θητεία του Trump, υποδηλώνουν ότι οι Ηνωμένες Πολιτείες ενδέχεται να βρίσκονται στο κατώφλι μιας νέας ιστορικής καμπής, συγκρίσιμης με τους μείζονες μετασχηματισμούς του παρελθόντος[25].

«*Η πολιτική αναταραχή και η αβεβαιότητα κυριαρχούν. Το τι θα ακολουθήσει αποτελεί το σημαντικότερο ερώτημα*» που οι Αμερικανοί καλούνται αυτή τη στιγμή να απαντήσουν[26]. Η μια πιθανή έκβαση τούτης της μετάβασης είναι η εδραίωση μιας νέας συντηρητικής τάξης με έντονα χαρακτηριστικά εθνοφυλετισμού (*ethnonationalism*) και αυταρχισμού[27], όπως εκφράζεται από τον Trump και τους συμμάχους του. Σε καμία περίπτωση δεν είναι η μόνη. Απέναντί τους ορθώνει το ανάστημά της η αμερικανική Αριστερά, με κυριότερους εκφραστές της τον Bernie Sanders και τους Democratic Socialists of America (DSA), η οποία φιλοδοξεί να «υφαρπάξει» την ιστορική πρωτοβουλία από τις δυνάμεις της αντίδρασης και να εγκαινιάσει έναν νέο κύκλο δημοκρατικών μεταρρυθμίσεων που θα εκπληρώσουν, αλλά και θα υπερβούν, τις υποσχέσεις του New Deal, όπως ακριβώς επιχείρησε να πράξει η επανάσταση των ατομικών και πολιτικών δικαιωμάτων με τις υποσχέσεις της Ανοικοδόμησης έναν αιώνα αργότερα.

ΙΙ. Πέρα από τον αμερικανικό εξαιρετισμό: Η άνοδος και η παρακμή της αμερικανικής Αριστεράς από τα τέλη του δέκατου ένατου έως τα μέσα του εικοστού αιώνα

Ο όρος «αμερικανική Αριστερά» μοιάζει από μόνος του να συνιστά ένα οξύμωρο. Κατά το μεγαλύτερο μέρος του εικοστού αιώνα, «*εκλαμβανόταν αξιωματικά ως δεδομένο ότι ο Σοσιαλισμός δεν είχε θέση στο πολιτικό στερέωμα της αμερικανικής δημοκρατίας*», ώστε να γίνεται λόγος για «*αμερικανικό εξαιρετισμό*» (*American exceptionalism*)[28]. Στη θεωρία, η απουσία ενός ισχυρού σοσιαλιστικού κινήματος στις Ηνωμένες Πολιτείες αποδίδεται, μεταξύ άλλων, α) στις δυνατότητες κοινωνικοοικονομικής ανέλιξης που δημιούργησαν η επέκταση της ομοσπονδίας προς τη Δύση και η ταχεία ανάπτυξη του εγχώριου καπιταλισμού κατά τον δέκατο ένατο αιώνα, καλλιεργώντας την προσδοκία της ατομικής προόδου έναντι της συλλογικής, β) στον πρώιμο εκδημοκρατισμό, που επέτρεψε την ενσωμάτωση των κατώτερων κοινωνικών τάξεων στο υφιστάμενο πολιτικό σύστημα[29], γ) στη μαζική υποδοχή μεταναστών και τη διατήρηση των

---

[24] Βλ. ενδεικτικά,Hohler E., «*What does Big Tech's alliance with Donald Trump mean for the US?*»: https://moneyweek.com/economy/us-economy/donald-trump-big-tech-alliance-impact-us (τελευταία πρόσβαση 28.10.2026).

[25] Βλ. Gerstle G., *The rise and fall of the neoliberal order: America and the world in the free market era*, σ. 297-298, ο οποίος υποστηρίζει ότι «*η νεοφιλελεύθερη τάξη έπεισε τη μεγάλη πλειονότητα των Αμερικανών ότι οι ελεύθερες αγορές θα απελευθέρωναν τον καπιταλισμό από τους περιττούς κρατικούς περιορισμούς και θα εξασφάλιζαν την εξάπλωση της ευημερίας και της ατομικής ελευθερίας σε όλα τα στρώματα της αμερικανικής κοινωνίας και, στη συνέχεια, σε ολόκληρο τον κόσμο. Σήμερα, καμία από αυτές τις δύο πεποιθήσεις δεν απολαμβάνει πλέον την ευρεία αποδοχή και το κύρος που διέθετε άλλοτε*»· Σε παρόμοια συμπεράσματα είχε καταλήξει και ο M. Tushnet, *Taking Back the Constitution*: *Activist Judges and The Next Age of American Law*, Yale University Press, 2020, σ. ix-x, υποστηρίζοντας ότι η δεκαετία του 2020 θα σημάνει την ανάδυση ενός νέου πολιτειακού/συνταγματικού καθεστώτος για τις Ηνωμένες Πολιτείες.

[26] Gerstle G., ο.π., σ. 299.

[27] Ο.π., σ. 248-249, 274-278.

[28] Birch J., «The Rise of Socialism in the United States: American "Exceptionalism" and the Left After 2016», σε Brundenius C. (επιμ.), *Reflections on Socialism in the Twenty-First Century: Facing Market Liberalism, Rising Inequalities and the Environmental Imperative*, Springer, 2020, σ. 111.

[29] Ωστόσο, όπως έχει αναδείξει στις εμβριθείς μελέτες του ο L. Kramer, *The People Themselves: Popular Constitutionalism and Judicial Review*, σ. 134, ο φόβος των αμερικανικών ελίτ ότι η καθολίκευση του εκλογικού δικαιώματος θα υπονόμευε την ποιότητα της δημοκρατικής διαδικασίας συνέβαλε στην εδραίωση του δόγματος της

εθνοτικών ταυτοτήτων, που δυσχέραναν τη συγκρότηση της ταξικής συνείδησης, καθώς και δ) στην ισχυρή κρατική καταστολή, που περιόρισε την οργανωτική και πολιτική δράση της Αριστεράς[30]. Μάλιστα, ιδιαίτερη απήχηση έχει γνωρίσει -τις τελευταίες δεκαετίες- η αντίληψη ότι η κυριαρχία μιας ηγεμονικής εθνικής πολιτικής κουλτούρας, με καταβολές στην Επανάσταση του 1776 και θεμελιώδη γνωρίσματα «*τον αντικρατισμό, την προσήλωση στην ελεύθερη αγορά, τον ατομικισμό, τον λαϊκισμό και τον εξισωτισμό*» ήταν εκείνη που κατέστησε εξαρχής την αμερικανική κοινωνία απρόσφορο έδαφος για τη διάδοση των σοσιαλιστικών ιδεών[31].

Οι προαναφερθείσες ερμηνείες εμπεριέχουν ψήγματα αλήθειας. Παρουσιάζουν, ωστόσο, και ουσιώδεις αδυναμίες, καθώς πολλά από τα χαρακτηριστικά που προβάλλονται ως διαχρονικά στοιχεία του αμερικανικού εξαιρετισμού κατέστησαν ευδιάκριτα μόλις κατά τη μεταπολεμική περίοδο[32], ενώ άλλα, όπως ο λαϊκισμός και ο εξισωτισμός, αποτέλεσαν, αντιθέτως, το ιδεολογικό καύσιμο των πρώτων ριζοσπαστικών κοινωνικών και πολιτικών κινημάτων στην Αμερική. Στην πραγματικότητα, οι αναλύσεις αυτές φαίνεται να συγχέουν την επιγενόμενη υποχώρηση του Σοσιαλισμού στις Ηνωμένες Πολιτείες με την υποτιθέμενη καταγωγική του αδυναμία να υπάρξει[33]. Κι όμως, η αμερικανική Αριστερά όχι μόνο υπήρξε, αλλά κατόρθωσε σε ορισμένες ιστορικές περιόδους να αναδειχθεί σε υπολογίσιμη πολιτική δύναμη, διαμορφώνοντας μια μακρά, αν και λησμονημένη παράδοση οργανωμένης δράσης, που εκτείνεται από το Λαϊκό Κόμμα (*People's Party*) στα τέλη του δέκατου ένατου αιώνα έως το Σοσιαλιστικό Κόμμα της Αμερικής (*Socialist Party of America*) και το Κομμουνιστικό Κόμμα των ΗΠΑ (*Communist Party USA*) στις αρχές του εικοστού[34].

Το Λαϊκό Κόμμα, που συγκροτήθηκε το 1891 ως πολιτική έκφραση της εξέγερσης των αγροτών ενάντια στην οικονομική ολιγαρχία[35], δεν υπήρξε μεν διακηρυγμένος φορέας σοσιαλιστικών ή μαρξιστικών ιδεών, προλείανε όμως τον δρόμο για την ευρύτερη διάδοσή τους στις επόμενες δεκαετίες[36]. Αντλώντας από την κληρονομιά των Thomas Jefferson και Thomas Paine (ιδίως από την εχθρότητα τους προς τα προνόμια και την αντίθεσή τους στα μονοπώλια)[37], οι λαϊκιστές, επιδίωξαν τη συγκρότηση μιας ευρείας συμμαχίας αγροτών και εργατών[38], διεκδικώντας την εγκατάλειψη του κανόνα του χρυσού[39], τη δημόσια ιδιοκτησία των σιδηροδρόμων[40] και την καθιέρωση της προοδευτικής φορολογίας[41]. Αποδίδοντας ιδιαίτερη σημασία στην αυτομόρφωση των λαϊκών στρωμάτων, συγκρότησαν ένα εκτεταμένο δίκτυο συνεταιρισμών, εφημερίδων, δανειστικών βιβλιοθηκών και περιοδευόντων ομιλητών, επιδιώκοντας να καταστήσουν τα ίδια

δικαστικής υπεροχής κατά την ερμηνεία του Συντάγματος, ως θεσμικού αναχώματος απέναντι στο ενδεχόμενο επικράτησης ριζοσπαστικών κοινωνικών και πολιτικών δυνάμεων.

[30] Birch J., «The Rise of Socialism in the United States: American "Exceptionalism" and the Left After 2016», ο.π.

[31] Lipset M. S. και Marks G. W., *It Didn't Happen Here: Why Socialism Failed in the United States*, W.W. Norton & Company, 2001, σ. 30.

[32] Birch J., «The Rise of Socialism in the United States: American "Exceptionalism" and the Left After 2016», σ. 112.

[33] Ο.π., σ. 113.

[34] Heideman P., «*Where is DSA going?*», Catalyst 2026 (v. 10 no 2), σ. 10.

[35] Frank Th., *The People, No: A brief History of Anti-Populism*, σ. 22-24.

[36] Ο.π., σ. 25, 30. Μάλιστα, ο Frank εντάσσει το λαϊκιστικό κίνημα στο ευρύτερο διεθνές κύμα πολιτικής κινητοποίησης της εργατικής τάξης και το συσχετίζει με την ανάδυση εργατικών κομμάτων σε άλλες χώρες.

[37] Ο.π., σ. 31.

[38] Ο.π., σ. 21. Όπως ανέφεραν στο πολιτικό τους πρόγραμμα: «*Τα συμφέροντα των εργατών και των αγροτών είναι κοινά*».

[39] Ο.π., σ. 26-27.

[40] Ο.π., σ. 24.

[41] Ο.π., σ. 26,30.

τους τα μέλη φορείς της κοινωνικής τους χειραφέτησης[42]. Η απήχησή τους υπήρξε αξιοσημείωτη: στις προεδρικές εκλογές του 1892 συγκέντρωσαν το 8,5% των ψήφων, ενώ εξασφάλισαν 22 εκλέκτορες και εξέλεξαν περίπου 1.500 αντιπροσώπους σε πολιτειακά και τοπικά αξιώματα[43]. Μολονότι, τελικά, το κίνημα ηττήθηκε το 1896 υπό το βάρος της αντίδρασης των οικονομικών ελίτ και της εκλογικής τους σύμπραξης με το Δημοκρατικό Κόμμα[44], η φλόγα του κοινωνικού ριζοσπαστισμού που είχε ανάψει δεν έσβησε, αλλά αναζωπυρώθηκε στο γύρισμα του αιώνα με την ανάδυση του Σοσιαλιστικού Κόμματος της Αμερικής και την εμβληματική παρουσία του Eugene V. Debs.

Ο Debs, ο οποίος είχε ωριμάσει πολιτικά μέσα στην κονίστρα των εργατικών αγώνων των σιδηροδρομικών της δεκαετίας του 1890 και είχε συνδεθεί με το λαϊκιστικό κίνημα[45], πρωτοστάτησε το 1901, μαζί με άλλους εκπροσώπους της Αριστεράς, στην ίδρυση ενός μαζικού πολιτικού φορέα της εργατικής τάξης με ρητά σοσιαλιστικό προσανατολισμό[46]. Το Σοσιαλιστικό Κόμμα της Αμερικής, που προέκυψε από αυτή την πρωτοβουλία, διεκδικούσε την κοινωνικοποίηση βασικών παραγωγικών υποδομών[47], την καθιέρωση της οκτάωρης εργασίας, την κοινωνική ασφάλιση, την αναγνώριση του δικαιώματος ψήφου των γυναικών, αλλά και την κατοχύρωση της λαϊκής νομοθετικής πρωτοβουλίας[48]. Παράλληλα, μέσω της ύφανσης ενός πολύπλευρου ιστού κοινωνικών και πολιτιστικών δραστηριοτήτων, με εργατικά κέντρα, συνεταιριστικά καταστήματα, θερινές κατασκηνώσεις και μορφωτικές πρωτοβουλίες, καλλιέργησε μια ιδιαίτερη πολιτική κουλτούρα, καθιστώντας τον Σοσιαλισμό όχι απλώς μια πολιτική επιλογή, αλλά έναν συλλογικό τρόπο ζωής[49]. Ο Debs διεκδίκησε συνολικά πέντε φορές την προεδρία, καταγράφοντας τις δύο υψηλότερες επιδόσεις του το 1912, όταν συγκέντρωσε 900.000 ψήφους[50], και το 1920, όταν απέσπασε ακόμη περισσότερες (περίπου 914.000), παρότι ο ίδιος βρισκόταν στη φυλακή[51]. Η είσοδος των Ηνωμένων Πολιτειών στον Πρώτο Παγκόσμιο Πόλεμο το 1917 -παρά τις αντίθετες προεκλογικές δεσμεύσεις της κυβέρνησης Wilson[52]- οδήγησε στην εξαπόλυση ενός κύματος κρατικής καταστολής[53] εναντίον των σοσιαλιστών λόγω της αντιπολεμικής τους στάσης[54], με αποκορύφωμα την καταδίκη του ίδιου του Debs το 1918[55]. Παρά την εκλογική του αντοχή, το σοσιαλιστικό κίνημα είχε ήδη εισέλθει σε τροχιά παρακμής, αφού στην κρατική καταστολή[56] ήρθαν να προστεθούν οι οξύτατες εσωκομματικές συγκρούσεις που ξέσπασαν στον απόηχο της Οκτωβριανής Επανάστασης[57], με επίκεντρο τη στρατηγική και τον επαναστατικό προσανατολισμό του κόμματος, οδηγώντας το 1919 στην απόσχιση σημαντικού

[42] Ο.π., σ. 43-44.
[43] American Presidency Project, «*1892 Presidential General Election Results*», University of California, Santa Barbara: https://www.presidency.ucsb.edu/statistics/elections/1892 (τελευταία πρόσβαση 28.10.2026).
[44] Frank Th., *The People, No: A brief History of Anti-Populism*, σ. 29-30.
[45] Ross J., *The Socialist Party of America: A Complete History*, Potomac Books, 2015, σ. 34-40
[46] Ο.π., σ. 58.
[47] Ο.π., σ. 63.
[48] Ο.π., σ. 72-73.
[49] Ο.π., σ. 23, 294-295.
[50] Ο.π., σ. 141.
[51] Ο.π., σ. 242.
[52] Ο.π., σ. 170.
[53] Ο.π., σ. 183-184.
[54] Ο.π., σ. 182-183 (με παράθεση της αντιπολεμικής διακήρυξης του Σοσιαλιστικού Κόμματος).
[55] Ο.π., σ. 207-209.
[56] Ο.π., σ. xviii. Ο Ross θεωρεί ότι η καταστολή υπήρξε ο κύριος παράγοντας που οδήγησε στην παρακμή του Σοσιαλιστικού Κόμματος.
[57] Ο.π., σ. 216-217.

μέρους της αριστερής του πτέρυγας και στην ανάδυση του αμερικανικού κομμουνιστικού κινήματος[58].

Τις δεκαετίες του 1930 και 1940, τη θέση του κύριου εκφραστή της αμερικανικής Αριστεράς κατέλαβε το Κομμουνιστικό Κόμμα των ΗΠΑ, το οποίο γνώρισε εντυπωσιακή άνθιση μέσα στις συνθήκες της Μεγάλης Ύφεσης, ιδίως μετά τη στροφή του το 1935 προς τη στρατηγική του Λαϊκού Μετώπου, επιδιώκοντας τη συγκρότηση ευρειών αντιφασιστικών συμμαχιών με άλλες προοδευτικές δυνάμεις[59]. Από περίπου 7.500 μέλη το 1930 έφτασε να αριθμεί 75.000 το 1938[60], επιδεικνύοντας πολύπλευρη δράση στο εργατικό κίνημα και στους αγώνες κατά των φυλετικών διακρίσεων, ενώ παράλληλα υποστήριξε εμπράκτως τις κοινωνικές μεταρρυθμίσεις του New Deal. Οι κομμουνιστές διαδραμάτισαν καθοριστικό ρόλο στην ανάπτυξη του βιομηχανικού συνδικαλισμού και στη συγκρότηση του Congress of Industrial Organizations (CIO)[61], μιας ισχυρής συνομοσπονδίας συνδικάτων που οργάνωνε τους εργαζομένους των μεγάλων βιομηχανιών, πρωτοστατώντας σε μεγάλες απεργιακές κινητοποιήσεις στους κλάδους της αυτοκινητοβιομηχανίας, του χάλυβα και του καουτσούκ. Τούτων λεχθέντων, οι οργανωτικές αυτές επιτυχίες δεν κατόρθωσαν να ανακόψουν τη στενή εξάρτηση του κόμματος από τη Σοβιετική Ένωση, η οποία περιόριζε τη δυνατότητά του να διαμορφώσει μια αυτοτελή πολιτική στρατηγική, προσαρμοσμένη στις ιδιαίτερες συνθήκες της αμερικανικής κοινωνίας[62]. Μετά το 1945, το κύμα αντικομμουνιστικής καταστολής και πολιτικών διώξεων που εξαπολύθηκε στο πλαίσιο του Ψυχρού Πολέμου οδήγησε στη ραγδαία περιθωριοποίησή του και, μαζί, ολόκληρης της οργανωμένης σοσιαλιστικής Αριστεράς[63].

Από τη σύντομη αυτή περιδιάβαση προκύπτει ότι η έκλειψη της αμερικανικής Αριστεράς από το δημόσιο προσκήνιο «*δεν συνιστά μια εξέλιξη προδιαγεγραμμένη από τη βαθύτερη δομή της αμερικανικής κοινωνίας ή από κάποια ηγεμονική εθνική κουλτούρα, αλλά απόρροια συγκεκριμένων ιστορικών και πολιτικών συγκυριών*»[64]. Ειδικότερα, η ιστορική διαδρομή των τριών αυτών κομμάτων αναδεικνύει μια θεμελιώδη σχέση αμοιβαίας εξάρτησης μεταξύ της Αριστεράς και του εργατικού κινήματος: η ανάπτυξη ενός ισχυρού εργατικού κινήματος προϋποθέτει την παρουσία πολιτικών δυνάμεων ικανών να οργανώσουν, να εκπροσωπήσουν και να προσδώσουν ευρύτερο κοινωνικό προσανατολισμό στις διεκδικήσεις του, ενώ, αντιστρόφως, η συγκρότηση μιας ισχυρής Αριστεράς προϋποθέτει την ύπαρξη ενός ενεργού και μαχητικού εργατικού κινήματος, από το οποίο αντλεί την κοινωνική της βάση και την πολιτική της δυναμική. Η αμοιβαία αυτή σχέση καλλιεργείται μέσα από τη διαρκή οργανωτική και ιδεολογική ώσμωση των δύο σε ένα ευρύ πλέγμα συλλογικών θεσμών και δραστηριοτήτων, όπως τα εργατικά κέντρα, οι συνεταιρισμοί και οι πρωτοβουλίες εργατικής αυτομόρφωσης, με σημαντικότερο πεδίο συνάντησης τον οργανωμένο συνδικαλισμό με σαφή ταξικό προσανατολισμό. Η διάρρηξη των δεσμών αυτών, είτε ως αποτέλεσμα εσωτερικών επιλογών είτε υπό την πίεση εξωτερικών παρεμβάσεων, εγκαινιάζει μια

[58] Ο.π., σ. 229-230.
[59] Isserman M., *Reds: The Tragedy of American Communism*, Basic Books, 2024, σ. 73-78.
[60] Birch J., «The Rise of Socialism in the United States: American "Exceptionalism" and the Left After 2016», σ. 112.
[61] Isserman M., *Reds: The Tragedy of American Communism*, Basic Books, 2024, σ. 85-86.
[62] Χαρακτηριστικά παραδείγματα της εξάρτησης του Κομμουνιστικού Κόμματος των ΗΠΑ από τη σοβιετική πολιτική αποτελούν η αιφνίδια εγκατάλειψη της αντιφασιστικής στρατηγικής του Λαϊκού Μετώπου μετά την υπογραφή του γερμανοσοβιετικού συμφώνου το 1939, καθώς και η ανατροπή της πολιτικής γραμμής του Earl Browder το 1945, κατόπιν της παρέμβασης του Γάλλου κομμουνιστή Jacques Duclos, η οποία αντανακλούσε τις επιδιώξεις της σοβιετικής ηγεσίας. Βλ. ο.π., σ. 104-107 και 125-126.
[63] Ο.π., κεφ. 5.
[64] Birch J., «The Rise of Socialism in the United States: American "Exceptionalism" and the Left After 2016», σ. 113.

διαλεκτική διαδικασία αμοιβαίας υπονόμευσης, κατά την οποία η υποχώρηση της μιας πλευράς τροφοδοτεί την παρακμή της άλλης[65].

Αυτό ακριβώς συνέβη στις μεταπολεμικές Ηνωμένες Πολιτείες, όταν οι αντικομμουνιστικές εκκαθαρίσεις, ιδίως στους κόλπους του CIO, απομάκρυναν από τις εργατικές οργανώσεις ένα σημαντικό μέρος των πιο μαχητικών και πολιτικοποιημένων στελεχών τους[66]. Η εξουδετέρωση της συνδικαλιστικής Αριστεράς διευκόλυνε τη γραφειοκρατικοποίηση των σωματείων[67] και τη σταδιακή μετάβαση από τον κοινωνικά προσανατολισμένο συνδικαλισμό (*social unionism*) του πρώτου μισού του εικοστού αιώνα σε έναν στενά οικονομικό απόπολιτικοποιημένο συνδικαλισμό (*pure and simple trade unionism*), επικεντρωμένο στις άμεσες μισθολογικές διεκδικήσεις και ευνοϊκά διακείμενο απέναντι στην εργοδοσία[68]. Τούτη η εξέλιξη συνοδεύθηκε από την ολοένα και στενότερη πρόσδεση της συνδικαλιστικής ηγεσίας στο Δημοκρατικό Κόμμα, περιορίζοντας τη δυνατότητα των εργαζομένων να αμφισβητήσουν τις υφιστάμενες σχέσεις οικονομικής εξουσίας[69]. Συναφώς, η συντηρητικοποίηση και η πολιτική υποταγή των συνδικάτων στέρησαν από την Αριστερά τις κοινωνικές και οργανωτικές προϋποθέσεις της ανασυγκρότησής της. Προς επίρρωση αυτού του ισχυρισμού, αρκεί κανείς να εξετάσει την περίπτωση της Νέας Αριστεράς (*New Left*), η οποία, μολονότι έλαβε σημαντική ώθηση μέσα από τις αντιπολεμικές κινητοποιήσεις της δεκαετίας του 1960 και από το κίνημα των ατομικών και πολιτικών δικαιωμάτων, δεν μπόρεσε να αποκαταστήσει τους δεσμούς της με το εργατικό κίνημα και, κατ' επέκταση, να εδραιώσει τη διαρκή πολιτική της παρουσία[70].

III. Η μακρά κυοφορία και η αναγέννηση της Αριστεράς στις Ηνωμένες Πολιτείες: Από την κρίση του νεοφιλελευθερισμού στην πολιτική επανάσταση του Bernie Sanders

Η μακροχρόνια εξορία της αμερικανικής Αριστεράς στις παρυφές του πολιτικού συστήματος δεν μεταφράστηκε, ωστόσο, και στην εξάλειψη των κοινωνικών αντιφάσεων, οι οποίες είχαν προκαλέσει την εμφάνισή της και καθιστούσαν ιστορική αναγκαιότητα τον επαναπατρισμό της[71]. Σαν σε βιβλική αφήγηση, η επικράτηση του νεοφιλελευθερισμού, μολονότι έμοιαζε να επισφραγίζει τον πολιτικό της θάνατο, έμελλε τελικά να κυοφορήσει την αναγέννησή της. Το 2008, τρεις δεκαετίες απορρύθμισης των αγορών όχι μόνο δεν φαινόταν να είχαν εκπληρώσει την υπόσχεση της διάχυσης της ευημερίας προς τα κατώτερα οικονομικά στρώματα (*trickle-down*

---

[65] Αυτή θέση έχει αναπτυχθεί αριστοτεχνικά από τη R. Luxemburg, *Μαζική Απεργία, Κόμμα, Συνδικάτα*, μτφρ. Πίττας Κ., Εκδόσεις Εργατική Δημοκρατία, 1997, σ. 54., η οποία υποστηρίζει ότι «*η οικονομική πάλη εξασφαλίζει μια συνέχεια, είναι ο αναμεταδότης που στέλνει τα σήματα από το ένα κέντρο πολιτικής δράσης στο άλλο. Ο πολιτικός αγώνας γίνεται το λίπασμα που εμπλουτίζει το έδαφος για τους οικονομικούς αγώνες. Αιτία και αποτέλεσμα αλληλοδιαχέονται και εναλλάσσονται ακατάπαυστα. Και μ' αυτό τον τρόπο, ο οικονομικός παράγοντας και ο πολιτικός παράγοντας, μακριά από το να αποτελούν δυο απολύτως ξεχωριστά πράγματα ή ακόμα και ν' αποκλείονται αμοιβαία, όπως ισχυρίζεται το σχολαστικό θεωρητικό σχήμα, συνιστούν σε μια περίοδο μαζικών απεργιών δυο συμπληρωματικές όψεις της προλεταριακής ταξικής πάλης*».

[66] Stepan-Norris, J. και Zeitlin, M., *Left Out: Reds and America's Industrial Unions*, Cambridge University Press, Cambridge, 2002, σ. 273–274.

[67] Birch J., «The Rise of Socialism in the United States: American "Exceptionalism" and the Left After 2016», σ. 116.

[68] Ο.π., σ. 115-116.

[69] Stepan-Norris, J. και Zeitlin, M., *Left Out: Reds and America's Industrial Unions*, σ. 289–291

[70] Βλ. Levy P. B., *The New Left and Labor in the 1960s*, University of Illinois Press, 1994, ιδίως σ. 187-196.

[71] Βλ. Luxemburg R., *Μεταρρύθμιση ή επανάσταση;*, Βρετός Κ. μτφρ., Εκδόσεις Κοροντζή, 1984, σ. 12, η οποία αναφέρει ότι «*η καπιταλιστική κοινωνία προετοιμάζει αφ' εαυτής, ένεκα των ιδίων της αντιθέσεων, τη στιγμή της εξάρθρωσής της*». Μάλιστα, παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον ότι η Luxemburg αντιλαμβανόταν αυτή τη στιγμή ως μια μεγάλη εμπορική κρίση.

economics), αλλά, αντιθέτως, είχαν οξύνει τις κοινωνικές αντιθέσεις, διευρύνοντας τις εισοδηματικές ανισότητες[72], καθηλώνοντας τους πραγματικούς μισθούς[73] και επιφέροντας τη σταδιακή απίσχναση της διαπραγματευτικής ισχύος των εργαζομένων, των οποίων τα ήδη κατακερματισμένα συνδικάτα έχαναν διαρκώς μέλη και επιρροή[74]. Ακόμη και η άλλοτε κραταιά μεσαία τάξη των Ηνωμένων Πολιτειών -η ύπαρξη της οποίας θεωρείται ότι αποτελεί αναγκαία προϋπόθεση για τη διατήρηση του αμερικανικού δημοκρατικού φιλελεύθερου πολιτεύματος[75]- είχε σταδιακά αρχίσει να βιώνει τον οικονομικό της μαρασμό, υπό το βάρος της υποχώρησης των θεσμικών εγγυήσεων κοινωνικής ασφάλειας και αναδιανομής του πλούτου που είχαν στηρίξει τη μεταπολεμική της ευημερία[76]. Όταν, την ίδια χρονιά, ξέσπασε η χρηματοπιστωτική κρίση, άνοιξαν οι ασκοί του Αιόλου. Η κατάρρευση του χρηματοπιστωτικού συστήματος και η επακόλουθη οικονομική ύφεση ανέσυραν στην επιφάνεια τις βαθύτερες παθογένειες του αμερικανικού καπιταλισμού, εκτινάσσοντας την ανεργία[77], επιτείνοντας την εργασιακή ανασφάλεια και οδηγώντας εκατομμύρια νοικοκυριά στην απώλεια των κατοικιών και των αποταμιεύσεών τους[78].

---

[72] Βλ. DeNavas-Walt C., Proctor B. D. και Smith J. C., *Income, Poverty, and Health Insurance Coverage in the United States: 2007*, U.S. Census Bureau, Current Population Reports, P60-235, 2008, σ. 8–9 και 40–43. Σύμφωνα με τα στοιχεία της αμερικανικής Στατιστικής Υπηρεσίας, η περίοδος της νεοφιλελεύθερης οικονομικής αναδιάρθρωσης συνοδεύθηκε από σημαντική διεύρυνση των εισοδηματικών ανισοτήτων. Ενδεικτικά, ο συντελεστής Gini, ο οποίος αποτυπώνει τον βαθμό ανισοκατανομής του εισοδήματος σε μια κλίμακα από το 0 (πλήρης ισότητα) έως το 1 (μέγιστη ανισότητα), αυξήθηκε από 0,403 το 1980 σε 0,463 το 2007, καταγράφοντας άνοδο περίπου 15%. Η εξέλιξη αυτή αντανακλά τη μακροχρόνια τάση συγκέντρωσης του εισοδήματος στα ανώτερα οικονομικά στρώματα. Είναι χαρακτηριστικό ότι, το 2007, το πλουσιότερο 20% των αμερικανικών νοικοκυριών συγκέντρωνε το 49,7% του συνολικού χρηματικού εισοδήματος, ενώ στο φτωχότερο 20% αναλογούσε μόλις το 3,4%. Σημειώνεται ότι, παρά τη μικρή υποχώρηση του δείκτη μεταξύ 2006 και 2007, η συνολική εικόνα της εξεταζόμενης περιόδου χαρακτηρίζεται από διεύρυνση των εισοδηματικών ανισοτήτων.

[73] Βλ. Bernstein J. και Mishel L., «*Economy's Gains Fail to Reach Most Workers' Paychecks*», Briefing Paper No. 195, 2007: https://www.epi.org/publication/bp195/ (τελευταία πρόσβαση 28.10.2026). Σύμφωνα με τους συγγραφείς, μεταξύ 2000 και 2007, ενώ η παραγωγικότητα της εργασίας αυξήθηκε κατά σχεδόν 20%, ο πραγματικός διάμεσος ωρομίσθιος αυξήθηκε μόλις κατά 3%, παρουσιάζοντας ουσιαστική στασιμότητα από το 2003 και εξής.

[74] Βλ. U.S. Bureau of Labor Statistics, *Union Members in 2007*, News Release USDL 08-0092, 25.1.2008, σ. 1. Σύμφωνα με τα επίσημα στοιχεία του αμερικανικού Υπουργείου Εργασίας, μεταξύ 1983 και 2007 το ποσοστό των μισθωτών που ήταν μέλη συνδικαλιστικών οργανώσεων υποχώρησε από 20,1% σε 12,1%, καταγράφοντας μείωση οκτώ ποσοστιαίων μονάδων. Κατά την ίδια περίοδο, ο απόλυτος αριθμός των συνδικαλισμένων εργαζομένων μειώθηκε από 17,7 σε 15,7 εκατομμύρια, παρά τη σημαντική αύξηση του συνολικού εργατικού δυναμικού. Η εξέλιξη αυτή αποτυπώνει τη μακροχρόνια συρρίκνωση της οργανωτικής βάσης του αμερικανικού συνδικαλισμού.

[75] Fishkin J. και Forbath E. W., *The Anti-Oligarchy Constitution: Reconstructing the Economic Foundations of American Democracy*, σ. 9-10.

[76] Ο.π., σ. 372-373. Οι συγγραφείς αποδίδουν τη συγκρότηση και την ευημερία της μεταπολεμικής αμερικανικής μεσαίας τάξης στην ισχυρή διαπραγματευτική θέση της οργανωμένης εργασίας, την αναδιανεμητική φορολογική πολιτική και την ανάπτυξη ενός εκτεταμένου πλέγματος κοινωνικών και οικονομικών εγγυήσεων, το οποίο περιλάμβανε συντάξεις, υγειονομική ασφάλιση, προστασία της απασχόλησης και κρατικά εγγυημένα στεγαστικά δάνεια.

[77] Βλ. U.S. Bureau of Labor Statistics, *The Recession of 2007–2009*, 2012, ενότητα «Unemployment». Σύμφωνα με τα επίσημα στοιχεία, το ποσοστό ανεργίας στις Ηνωμένες Πολιτείες αυξήθηκε από 5% τον Δεκέμβριο του 2007 σε 10% τον Οκτώβριο του 2009, ενώ ιδιαίτερα έντονο υπήρξε και το φαινόμενο της μακροχρόνιας ανεργίας.

[78] Βλ. επίσης Moore K. B. και Palumbo M. G., *The Finances of American Households in the Past Three Recessions: Evidence from the Survey of Consumer Finances*, Federal Reserve Board, Finance and Economics Discussion Series, 2010, σχετικά με την αυξημένη οικονομική ευπάθεια των αμερικανικών νοικοκυριών λόγω της πτώσης της αξίας των κατοικιών, της υποχώρησης των χρηματιστηριακών αξιών και της συσσώρευσης δανειακών υποχρεώσεων. Ως προς τις κατασχέσεις κατοικιών, βλ. Dharmasankar S. και Mazumder B., «Have Borrowers Recovered from Foreclosures during the Great Recession?», *Chicago Fed Letter*, αρ. 370, 2016, όπου υπολογίζεται ότι μεταξύ 2007 και 2010 σημειώθηκαν περίπου 3,8 εκατομμύρια κατασχέσεις κατοικιών. Τέλος, βλ. Bricker J. κ.ά., *Surveying the Aftermath of the Storm: Changes in Family Finances from 2007 to 2009*, Federal Reserve Board, 2011, όπου διαπιστώνεται ότι η

Ιδιαιτέρως επώδυνο ήταν το πλήγμα για τη νεότερη γενιά, η οποία, έχοντας ενηλικιωθεί στη σκιά του πολέμου του Ιράκ, βρέθηκε αντιμέτωπη με την εργασιακή επισφάλεια, τα διογκούμενα φοιτητικά χρέη και την αδυναμία εύρεσης στέγης, συνειδητοποιώντας ότι «είχε μείνει έξω» από το αμερικάνικο όνειρο[79].

Οι πρώτοι πόνοι που προανήγγειλαν τη σοσιαλιστική αναγέννηση έγιναν αισθητοί το φθινόπωρο του 2011, με την εμφάνιση του κινήματος Occupy Wall Street, το οποίο, με αφετηρία την κατάληψη της πλατείας Zuccotti (απέναντι από το χρηματιστήριο της Νέας Υόρκης, εκεί όπου ο καπιταλισμός έχει υψώσει τον δικό του χρυσό μόσχο), εξαπλώθηκε ταχύτατα σε δεκάδες αμερικανικές πόλεις[80]. Οι καταλήψεις δημοσίων χώρων, οι μαζικές διαδηλώσεις και οι ανοιχτές συνελεύσεις συσπείρωσαν χιλιάδες πολίτες με διαφορετικές κοινωνικές καταβολές και πολιτικές ευαισθησίες, με τον Τύπο να κάνει λόγο για «*την απαρχή μιας νέας εποχής κοινωνικών κινητοποιήσεων*»[81], ανάλογης με εκείνη που είχε συγκλονίσει τις Ηνωμένες Πολιτείες τη δεκαετία του 1960. Υπό το σύνθημα «*είμαστε το 99%*», οι φλογεροί διαδηλωτές κατήγγειλαν τη συγκέντρωση του κεφαλαίου και της πολιτικής εξουσίας στα χέρια μιας ισχνής οικονομικής ολιγαρχίας, αντιπαραβάλλοντας τη διάσωση των τραπεζών με την εγκατάλειψη εκατομμυρίων ανθρώπων στο έλεος της κρίσης[82]. «*Αποστολή*» των εξεγερμένων «*ήταν να ξεσηκώσουν θύελλα ενάντια στο 1%, όχι να διαμορφώσουν πολιτικές προτάσεις*»[83]. Η διαπίστωση αυτή συμπυκνώνει τα επιτεύγματα όσο και τα όρια του κινήματος. Το Occupy Wall Street κατόρθωσε, πράγματι, να επαναφέρει τις κοινωνικές ανισότητες και την κριτική της πλουτοκρατίας στο επίκεντρο της δημόσιας αντιπαράθεσης, αποκαθιστώντας, παράλληλα, τη νομιμοποίηση του αντικαπιταλιστικού λόγου που επί δεκαετίες παρέμενε εξοβελισμένος από το πολιτικό προσκήνιο[84]. Ωστόσο, η απουσία σταθερής οργανωτικής συγκρότησης, σαφούς πολιτικού προσανατολισμού και μακροπρόθεσμης στρατηγικής δεν του επέτρεψε να υπερβεί τον χαρακτήρα του ως κινήματος διαμαρτυρίας και να μετεξελιχθεί σε διαρκή πολιτική δύναμη. Έτσι, το τελευταίο, τροφοδοτούμενο πρωτίστως από την ορμή της ίδιας του της κινητοποίησης, άρχισε σταδιακά να φθίνει ώσπου τα ίχνη του χάθηκαν από τους δρόμους της Αμερικής. Η παρακαταθήκη του, βεβαίως, αποδείχθηκε ανθεκτικότερη από την παρουσία του στους δρόμους[85].

Έτσι, στα χρόνια που ακολούθησαν, η κοινωνική δυσαρέσκεια βρήκε νέες διεξόδους συλλογικής έκφρασης. Το κίνημα Fight for $15 διεκδίκησε την αύξηση του κατώτατου ωρομισθίου και την ενίσχυση των εργασιακών δικαιωμάτων, το Black Lives Matter κινητοποίησε εκατομμύρια

πλειονότητα των αμερικανικών οικογενειών υπέστη μείωση της καθαρής περιουσίας της κατά την περίοδο 2007–2009.

[79] Βλ. αναλυτικά Dettling L. J., «*Effects of Entering Adulthood during a Recession*», 2016: https://wol.iza.org/articles/effects-of-entering-adulthood-during-recession/long?utm_source=chatgpt.com (τελευταία πρόσβαση 28.10.2026).

[80] Dorrien G., *American Democratic Socialism: History, Politics, Religion, and Theory*, Yale University Press, 2021, σ. 549–550. Πάντως, όπως επισημαίνει ο Dorrien, το Occupy Wall Street -εκτός από την Αριστερά- ευνόησε και τη σταδιακή ανάδυση ενός Δεξιού λαϊκιστικού κινήματος που βρήκε την έκφραση του στο πρόσωπο του Donald Trump (σ. 552).

[81] Βλ. τον σχετικό τίτλο Reuters, «*Insight: Occupy Wall St, the Start of a New Protest Era?*», 2011: https://www.reuters.com/article/world/occupy-wall-st-the-start-of-a-new-protest-era-idUSTRE7965YD/ (τελευταία πρόσβαση 28.10.2026).

[82] Dorrien G., *American Democratic Socialism: History, Politics, Religion, and Theory*, σ. 550-551.

[83] Ο.π., σ. 550.

[84] Ο.π., σ. 550, 565.

[85] Ο.π., σ. 552, 564-565.

Αμερικανούς ενάντια στον συστημικό ρατσισμό και την αστυνομική βία, ενώ οι Dreamers ανέδειξαν τα δικαιώματα των νεαρών μεταναστών χωρίς νόμιμο καθεστώς παραμονής[86]. Μολονότι οι κινητοποιήσεις αυτές δεν συγκροτούσαν ένα ενιαίο πολιτικό μέτωπο ούτε συμμερίζονταν κατ' ανάγκην μια κοινή σοσιαλιστική προοπτική, η παράλληλη ανάπτυξή τους μαρτυρούσε τη σταδιακή μεταβολή του πολιτικού κλίματος. Η αντιπαράθεση με την οικονομική ολιγαρχία, η διεκδίκηση της κοινωνικής δικαιοσύνης και η καταγγελία των φυλετικών και άλλων μορφών αποκλεισμού άρχισαν να συγκλίνουν στο πλαίσιο μιας ευρύτερης αμφισβήτησης της υφιστάμενης κοινωνικής τάξης. Οι αγώνες αυτοί δεν μπόρεσαν, ασφαλώς, να ανατρέψουν τις θεμελιώδεις συντεταγμένες της νεοφιλελεύθερης πολιτικής. Συνέβαλαν, ωστόσο, στη ζύμωση μιας νέας γενιάς πολιτικοποιημένων ακτιβιστών, στην περαιτέρω διεύρυνση των ορίων του δημόσιου διαλόγου και στην αποκατάσταση της πεποίθησης ότι η συλλογική δράση μπορούσε και πάλι να μεταβάλει τους συσχετισμούς κοινωνικής και πολιτικής ισχύος[87]. Εκείνο που έλειπε ακόμη ήταν μια πολιτική δύναμη ικανή να συνενώσει τις διάσπαρτες αυτές διεκδικήσεις σε ένα ευρύτερο πρόγραμμα κοινωνικού μετασχηματισμού.

Η απόφαση του Bernie Sanders το 2015 να διεκδικήσει το προεδρικό χρίσμα του Δημοκρατικού Κόμματος έμελλε να αποτελέσει αποφασιστικό βήμα προς αυτή την κατεύθυνση[88]. Ο Sanders δεν ήταν, βεβαίως, νεοφερμένος στην αμερικανική πολιτική ζωή. Γέννημα της ανήσυχης γενιάς του '60, είχε σφυρηλατήσει τις πεποιθήσεις του στο καμίνι των αγώνων για τα ατομικά και πολιτικά δικαιώματα και, σε αντίθεση με πολλούς συνομηλίκους του, παρέμενε αμετανόητος θιασώτης των σοσιαλιστικών ιδεωδών της εποχής. Έχοντας τιμηθεί κατ' επανάληψη με την εμπιστοσύνη των συμπολιτών του, αρχικά ως δήμαρχος του Μπέρλινγκτον στο Βερμόντ και ακολούθως ως μέλος της Βουλής των Αντιπροσώπων και της Γερουσίας, ο Sanders είχε διαγράψει μια μακρά πολιτική διαδρομή[89]. Εντούτοις, παρά τις αλλεπάλληλες εκλογικές του επιτυχίες, ο αυτοπροσδιορισμός του ως δημοκρατικού σοσιαλιστή[90] και η αταλάντευτη κριτική του στην εξουσία του κεφαλαίου τον είχαν καταστήσει μια μοναχική φιγούρα στην κεντρική πολιτική σκηνή[91]. Η θέση του αυτή, ωστόσο, επρόκειτο να μεταβληθεί ριζικά. Καθώς το πλέγμα των πολιτικών και ιδεολογικών βεβαιοτήτων που είχε υφανθεί κατά την προηγούμενη τεσσαρακονταετία άρχιζε να ξηλώνεται, οι ιδέες που άλλοτε τον είχαν καταδικάσει στην απομόνωση γνώρισαν εντυπωσιακή απήχηση. Ο Sanders «*δεν χρειάστηκε να μεταβάλει τις θέσεις του ή τον τρόπο που τις επικοινωνούσε. Ήταν η ίδια η διάρρηξη της νεοφιλελεύθερης τάξης που άνοιξε τον δρόμο ώστε τα λόγια του να βρουν ένα ακροατήριο που δεν είχε ποτέ στο παρελθόν*»[92]. Η ιδεολογική συνέπεια που άλλοτε φάνταζε ως πολιτικός αναχρονισμός μετατράπηκε, έτσι, σε τεκμήριο αυθεντικότητας, ιδίως στα μάτια των μη προνομιούχων, οι οποίοι αναγνώριζαν στο πρόσωπό του έναν εκφραστή των δικών τους ανησυχιών και διαψευσμένων προσδοκιών.

---

[86] Ο.π., σ. 565.

[87] Για μια παρόμοια προσέγγιση σχετικά με τα όρια και τη συμβολή των κινημάτων βλ. Birch J., «The Rise of Socialism in the United States: American "Exceptionalism" and the Left After 2016», σ. 106-107.

[88] Ο.π., σ. 109.

[89] Dorrien G., *American Democratic Socialism: History, Politics, Religion, and Theory*, σ. 552-555 (με εξαντλητική τεκμηρίωση της ανάμιξης του Sanders στα κινήματα).

[90] Τον όρο αυτό είχε χρησιμοποιήσει σε ομιλίες του και ο Martin Luther King Jr. Βλ. Jackson F. T., *From Civil Rights to Human Rights: Martin Luther King, Jr. and the Struggle for Economic Justice*, University of Pennsylvania Press, 2007, σ. 230.

[91] Ο.π., σ. 554-555.

[92] Gerstle G., *The Rise and Fall of the Neoliberal Order: America and the World in the Free Market Era*, σ. 257.

Απέναντι στη συστημική υποψηφιότητα της Hillary Clinton[93], ο Sanders ύψωσε το λάβαρο της «*πολιτικής επανάστασης*», καλώντας τον αμερικανικό λαό να συνάψει ένα νέο κοινωνικό συμβόλαιο. Προϋπόθεση για την πραγμάτωσή του αποτελούσε, κατά τον ίδιο, η αποκατάσταση της σχέσης μεταξύ αντιπροσώπων και αντιπροσωπευομένων, την οποία είχε διαβρώσει η κυριαρχία των ισχυρών οικονομικών συμφερόντων στην πολιτική ζωή. «*Οι πλουτοκράτες δεν δέχονται το όχι. Απαιτούν από τους υποψηφίους τους οποίους χρηματοδοτούν να ακολουθούν εντολές και να κάνουν ό,τι τους λένε*»[94], κατήγγελλε χαρακτηριστικά. Για την ανατροπή αυτής της κατάστασης, πρότεινε τη δημόσια χρηματοδότηση των προεκλογικών εκστρατειών και την ανατροπή της απόφασης *Citizens United* του Ανώτατου Δικαστηρίου[95]. Το οικονομικό του πρόγραμμα περιλάμβανε μεταξύ άλλων: την καθιέρωση ενός δημόσιου συστήματος καθολικής υγειονομικής κάλυψης, τη δωρεάν φοίτηση στα δημόσια πανεπιστήμια, την αύξηση του κατώτατου μισθού, τη ρύθμιση των φοιτητικών δανείων, καθώς και την ενίσχυση της συνδικαλιστικής ελευθερίας και των συλλογικών διαπραγματεύσεων[96]. Επικαλούμενος την κληρονομιά του New Deal και το όραμα του Franklin D. Roosevelt για την κατοχύρωση οικονομικών δικαιωμάτων, ο Sanders επιδίωκε να αναδείξει τον δημοκρατικό σοσιαλισμό ως επιστέγασμα των ιστορικών κατακτήσεων της αμερικανικής δημοκρατίας και ως εκπλήρωση των υποσχέσεών της για οικονομική και κοινωνική δικαιοσύνη[97]. Όπως χαρακτηριστικά επισήμαινε, ελάχιστη σημασία είχε το γεγονός ότι οι Ηνωμένες Πολιτείες αποτελούσαν την πλουσιότερη χώρα του κόσμου, όταν σχεδόν ολόκληρος ο παραγόμενος πλούτος κατέληγε στα χέρια μιας προνομιούχας μειοψηφίας[98]. Άλλωστε, το παράδειγμα των σκανδιναβικών χωρών αποδείκνυε ότι η εκτεταμένη κοινωνική προστασία και η αναδιανομή πόρων δεν ήταν ασύμβατες με την οικονομική ευμάρεια[99]. «*Θέλουμε να παραμείνουμε ένα έθνος που το διοικούν οι ολιγάρχες, στο οποίο οι πολύ πλούσιοι γίνονται ακόμη πλουσιότεροι όσο δεκάδες εκατομμύρια ανθρώπων μένουν ολοένα και πιο πίσω*», διερωτώταν εμφατικά, «*ή θέλουμε να είμαστε μια ζωντανή δημοκρατία που θα οδηγήσει ολόκληρο τον πλανήτη σε μια εποχή οικονομικής ευημερίας για όλους; Αυτή είναι η θεμελιώδης επιλογή που έχουμε μπροστά μας*»[100].

Η ανταπόκριση στο κάλεσμά του υπερέβη ακόμη και τις πιο αισιόδοξες εκτιμήσεις. Παρότι ξεκίνησε ως αουτσάιντερ, δίχως την υποστήριξη του κομματικού μηχανισμού και με την ηγεσία

---

[93] Ο.π., σ. 261-262.

[94] Sanders B., *Πολέμα την ολιγαρχία*, μτφρ. Κόκκα Ζ., Gutenberg, 2026, σ. 23.

[95] Μολονότι ο Sanders δεν υποστήριξε τη χρήση των ακόλουθων μεθόδων, για τα θεσμικά μέσα με τα οποία η πολιτική εξουσία μπορεί να αντιπαρατεθεί στο Ανώτατο Δικαστήριο, βλ. Kramer L., *The People Themselves: Popular Constitutionalism and Judicial Review*, σ. 249-253, ο οποίος προτείνει μια σειρά από μηχανισμούς αντίδρασης, όπως η ανάθεση επαχθών καθηκόντων στα μέλη του Δικαστηρίου, η περικοπή του προϋπολογισμού του, ο περιορισμός της δικαιοδοσίας και η μεταβολή της σύνθεσής του, η διαδικασία καθαίρεσης δικαστών και σε τελική ανάλυση η ίδια η άρνηση εφαρμογής των αποφάσεών τους. Κατά τη γνώμη του Kramer, η αξιοποίηση τούτων των μέσων μπορεί να εξαναγκάσει το Δικαστήριο σε έναν νέο γύρο συνταγματικής διαπραγμάτευσης με τα εκλεγμένα όργανα.

[96] Βλ. Sanders B., «Sanders Lays out Agenda for Working Families», προεκλογικό δελτίο Τύπου, 20.11.2015, αναδημοσιευμένο στο *The American Presidency Project*· Bernie Sanders, «Candidate Questionnaire: Bernie Sanders», *American Federation of Teachers*, προεκλογική περίοδος 2016.

[97] Βλ. Accetti C. I., «*What is democratic socialism in America? Left ideology in the age of populism*», Journal of Political Ideologies 2023 (ν. 30), σ. 630. Ο συγγραφέας υποστηρίζει ότι αυτός ήταν ο τρόπος του Sanders να «αμερικανοποιήσει» το δημοκρατικό σοσιαλισμό.

[98] Dorrien G., *American Democratic Socialism: History, Politics, Religion, and Theory*, σ. 559.

[99] Birch J., «The Rise of Socialism in the United States: American "Exceptionalism" and the Left After 2016», σ. 109-110.

[100] Sanders B., *Πολέμα την ολιγαρχία*, σ. 128.

των Δημοκρατικών απέναντί του[101], ο Sanders κατόρθωσε να συγκροτήσει ένα μαζικό εκλογικό κίνημα, στηριγμένο στην κινητοποίηση χιλιάδων εθελοντών (περισσότεροι από 140.000 είχαν δηλώσει συμμετοχή έως τον Σεπτέμβριο του 2015)[102] και στη χρηματοδότηση από μικρές ατομικές συνεισφορές (περίπου δυόμισι εκατομμύρια έως το τέλος του ίδιου έτους)[103]. Η υποψηφιότητά του προσέλκυσε ιδιαιτέρως τη νεότερη γενιά, μετατρέποντας τον δημοκρατικό σοσιαλισμό από περιθωριακή πολιτική ταυτότητα σε αντικείμενο ευρείας δημόσιας συζήτησης. Στην εσωκομματική αναμέτρηση του 2016, συγκέντρωσε περισσότερες από δεκατρία εκατομμύρια ψήφους, μετατρέποντας την αρχικά προεξοφλημένη επικράτηση της Clinton σε μια πραγματικά ανταγωνιστική εκλογική μάχη[104]. Η τελική του ήττα κάθε άλλο παρά πολιτική αποτυχία συνιστούσε. Ο Sanders αναδείχθηκε σε μία από τις δημοφιλέστερες πολιτικές προσωπικότητες της χώρας, ξεπερνώντας σε δημοτικότητα τόσο τη Clinton όσο και τον Trump[105]. Σύμφωνα με δημοσκόπηση του 2017, το 57% των εγγεγραμμένων ψηφοφόρων εξέφραζε θετική γνώμη για το πρόσωπό του, ποσοστό που ανερχόταν στο 73% μεταξύ των Αφροαμερικανών, στο 68% μεταξύ των Λατινοαμερικανών και στο 62% μεταξύ των νέων ηλικίας 18–34 ετών[106]. Ακόμη σημαντικότερη, ωστόσο, ήταν η ευρύτερη ιδεολογική μετατόπιση που επέφερε η εκστρατεία του: το 2018, το 57% των Δημοκρατικών και των ανεξάρτητων ψηφοφόρων που έκλιναν προς το Δημοκρατικό Κόμμα αντιμετώπιζε θετικά τον Σοσιαλισμό, έναντι 47% που διατηρούσε θετική γνώμη για τον καπιταλισμό[107]. Έτσι, ήδη από το 2016, μπορούσε να ειπωθεί με βεβαιότητα ότι η Αριστερά είχε επιστρέψει δυναμικά στο προσκήνιο της αμερικανικής πολιτικής ζωής, υπό τη σημαία του Δημοκρατικού Σοσιαλισμού.

Η δυναμική αυτή επιβεβαιώθηκε τέσσερα χρόνια αργότερα, όταν ο Sanders διεκδίκησε εκ νέου το προεδρικό χρίσμα των Δημοκρατικών, σημειώνοντας σημαντικές εκλογικές επιτυχίες. Παρόλα αυτά, η πορεία του ανακόπηκε απότομα, όταν «*οι περισσότεροι από τους συνυποψηφίους του αποσύρθηκαν από την κούρσα για να ταχθούν στο πλευρό του Joe Biden, ο οποίος φαινόταν να είναι*

---

[101] Η μεροληπτική στάση των Δημοκρατικών απέναντι στον Sanders αποκαλύφθηκε τον Ιούλιο του 2016, όταν τα WikiLeaks δημοσιοποίησαν χιλιάδες εσωτερικά ηλεκτρονικά μηνύματα της Εθνικής Επιτροπής των Δημοκρατικών. Από την αλληλογραφία προέκυψε ότι ηγετικά στελέχη του κόμματος ευνοούσαν την υποψηφιότητα της Clinton, εξετάζοντας ακόμη και τρόπους υπονόμευσης του Sanders, παρά την υποχρέωσή τους να τηρούν ουδέτερη στάση κατά τις προκριματικές εκλογές. Βλ. Hamburger T. και Tumulty K., «*Hacked emails are posted online as Democrats' convention nears*», The Washington Post, 22.7.2016: https://www.washingtonpost.com/politics/2016/07/22/117f0574-504f-11e6-a422-83ab49ed5e6a_story.html (τελευταία πρόσβαση 28.10.2026).

[102] Βλ. Rucker Ph. και Wagner J., «*How Bernie Sanders Is Plotting His Path to the Democratic Nomination*», The Washington Post, 2015: https://www.washingtonpost.com/politics/how-bernie-sanders-is-plotting-his-path-to-the-democratic-nomination/2015/09/11/08ddb472-573c-11e5-8bb1-b488d231bba2_story.html?utm_source=chatgpt.com (τελευταία πρόσβαση 28.10.2026).

[103] Βλ. Sanders Campaign, «Sanders' People-Powered Campaign Smashes Record Number of Donations, Revolutionizes American Politics», δελτίο Τύπου, 2.1.2016, *The American Presidency Project*, University of California, Santa Barbara: https://www.presidency.ucsb.edu/documents/sanders-campaign-press-release-sanders-people-powered-campaign-smashes-record-number?utm_source=chatgpt.com (τελευταία πρόσβαση 28.10.2026).

[104] Dorrien G., *American Democratic Socialism: History, Politics, Religion, and Theory*, σ. 560-564.

[105] Birch J., «The Rise of Socialism in the United States: American "Exceptionalism" and the Left After 2016», σ. 110.

[106] Για την έρευνα αυτή βλ. αναλυτικά Harvard–Harris Poll, δημοσκόπηση της 14–17.4.2017: https://harvardharrispoll.com/assets/uploads/2022/03/Harvard-Harris-Poll_April-Wave_04.19.17-Final.pdf (τελευταία πρόσβαση 28.10.2026).

[107] Για την έρευνα αυτή βλ. Newport F., «*Democrats More Positive About Socialism Than Capitalism*», 13.8.2018: https://news.gallup.com/poll/240725/democrats-positive-socialism-capitalism.aspx (τελευταία πρόσβαση 28.10.2026).

ο μόνος που μπορούσε να τον σταματήσει»[108]. Αν, όμως, η συσπείρωση των μετριοπαθών δυνάμεων του Δημοκρατικού Κόμματος αποδείχθηκε αρκετή για να αναχαιτίσει την πορεία του Sanders προς την πολυπόθητη προεδρική υποψηφιότητα, ο παραμερισμός του Δημοκρατικού Σοσιαλισμού δεν ήταν μια εξίσου εύκολη υπόθεση. Η εγκυρότητα των προταγμάτων του επαληθευόταν, άλλωστε, για άλλη μία φορά από την ίδια την πραγματικότητα. Η υγειονομική κρίση[109], που είχε στο μεταξύ ξεσπάσει, εκτίναξε το ποσοστό της ανεργίας[110], αναδεικνύοντας παράλληλα τα όρια και τα ελλείματα του αμερικανικού συστήματος υγειονομικής περίθαλψης, το οποίο εξακολουθούσε σε σημαντικό βαθμό να στηρίζεται στην ιδιωτική ασφάλιση[111]. Η ανάγκη εκτεταμένης κρατικής παρέμβασης για την προστασία της απασχόλησης, τη στήριξη των εισοδημάτων και τη διασφάλιση της πρόσβασης στην υγεία -αιτήματα που κατείχαν ήδη κεντρική θέση στο πρόγραμμα του Sanders- έμοιαζε πιο επιτακτική από ποτέ. Οι συνθήκες αυτές σε συνδυασμό με την προϊούσα ριζοσπαστικοποίηση ενός σεβαστού τμήματος της εκλογικής βάσης των Δημοκρατικών, επέβαλαν την αναζήτηση μιας νέα πολιτικής ισορροπίας μεταξύ της ηγεσίας του κόμματος και των δυνάμεων της Αριστεράς. Τούτη η προσέγγιση αποτυπώθηκε αρχικά στη συγκρότηση των κοινών προγραμματικών επιτροπών Biden-Sanders[112] και, στη συνέχεια, στην πολιτική της νέας κυβέρνησης η οποία προχώρησε στην υιοθέτηση ενός εκτεταμένου προγράμματος διάσωσης βαλλόμενων νοικοκυριών και επιχειρήσεων (ύψους σχεδόν δύο τρισεκατομμυρίων δολαρίων), στη χρηματοδότηση μεγάλης κλίμακας έργων υποδομής και στην ανάληψη πρωτοβουλιών για τη διεύρυνση της κοινωνικής προστασίας και την πράσινη μετάβαση[113]. Οι παρεμβάσεις αυτές, μολονότι απείχαν σημαντικά από τις εξαγγελίες του Δημοκρατικού Σοσιαλισμού, σηματοδοτούσαν τη μεγαλύτερη απομάκρυνση από το νεοφιλελεύθερο υπόδειγμα στην οποία είχε προχωρήσει αμερικανική κυβέρνηση κατά τις τελευταίες δεκαετίες[114], αναβαθμίζοντας τον ρόλο του κράτους τόσο στην κοινωνική προστασία όσο και στον σχεδιασμό και την προώθηση της οικονομικής ανάπτυξης[115].

Οι δύο προεκλογικές εκστρατείες του 2015/2020 διαδραμάτισαν καθοριστικό ρόλο τόσο στην οριστική επάνοδο και εδραίωση των σοσιαλιστικών ιδεών στη δημόσια σφαίρα όσο και στη διαμόρφωση αρκετών πτυχών της διακυβέρνησης Biden. Ωστόσο, η σπουδαιότερη παρακαταθήκη του «*πενταετούς πολέμου του Sanders*»[116], όπως αποκλήθηκε αργότερα αυτή η περίοδος, υπήρξε η αποφασιστική συμβολή του στην οργανωτική ανασυγκρότηση της αμερικανικής Αριστεράς, με

[108] Heideman P., «*Where is DSA going?*», σ. 17.
[109] Dorrien G., *American Democratic Socialism: History, Politics, Religion, and Theory*, σ. 579.
[110] Είναι χαρακτηριστικό ότι, μόλις μέσα σε δύο μήνες, το ποσοστό ανεργίας στις ΗΠΑ υπερτετραπλασιάστηκε, από 3,5% τον Φεβρουάριο του 2020 σε 14,7% τον Απρίλιο, φθάνοντας στο υψηλότερο επίπεδο που είχε καταγραφεί από το 1948. Βλ. αναλυτικά U.S. Bureau of Labor Statistics, *The Employment Situation — April 2020*, 8 May 2020, σ. 1.
[111] Ήδη το 2019, περίπου 29,6 εκατομμύρια Αμερικανοί (9,2% του πληθυσμού) στερούνταν υγειονομικής ασφάλισης, ενώ περισσότερο από το ήμισυ του πληθυσμού εξαρτούσε την ασφαλιστική του κάλυψη από την απασχόληση. Η ευπάθεια αυτή κατέστη εμφανής κατά τους πρώτους μήνες της πανδημίας, όταν, σύμφωνα με σχετική εκτίμηση, περίπου 5,4 εκατομμύρια εργαζόμενοι έχασαν την ασφάλισή τους εξαιτίας της απώλειας της εργασίας τους. Βλ. U.S. Census Bureau, *Health Insurance Coverage in the United States: 2019*: https://www.census.gov/library/publications/2020/demo/p60-271.html (τελευταία πρόσβαση 28.10.2026).
[112] Gerstle G., *The Rise and Fall of the Neoliberal Order: America and the World in the Free Market Era*, σ. 284-285.
[113] Ο.π., σ. 283-284, 293-294.
[114] Ο.π., σ. 284 (πρωτίστως σύγκριση με την κυβέρνηση Obama).
[115] Ο.π., σ. 292.
[116] Η φράση προέρχεται από το ομώνυμο άρθρο του M. Karp, «*Bernie Sanders's Five-Year War*», Jacobin, 2020: https://jacobin.com/2020/08/bernie-sanders-five-year-war (τελευταία πρόσβαση 28.10.2026).

την ανάδειξη των Democratic Socialists of America (DSA) ως του κεντρικού πολιτικού φορέα της, επιφορτισμένου με την προώθηση των διεκδικήσεών της και τη συνέχιση των αγώνων της[117].

IV. Το κόμμα που δεν είναι κόμμα: Η πορεία και τα στρατηγικά διλήμματα των Δημοκρατικών Σοσιαλιστών της Αμερικής

Η προηγηθείσα αναδρομή καταδεικνύει πώς «*η ιστορία της αμερικανικής Αριστεράς διαγράφει μια μακρά πορεία με επιβλητικές κορυφές και βαθιές κοιλάδες*». Κατά «*την τελευταία δεκαετία, οι Democratic Socialists of America έχουν κατακτήσει μια νέα κορυφή σε αυτό το τοπίο*». Αριθμώντας σήμερα περισσότερα από 100.000 μέλη, συγκαταλέγονται πλέον στους επιδραστικότερους φορείς που έχει αναδείξει, διαχρονικά, το αμερικανικό σοσιαλιστικό κίνημα[118]. Κι όμως, αν εξετάσει κανείς την ιστορία τους απαλλαγμένος από τούτη την κατοπινή γνώση, θα διαπιστώσει ότι το ξεκίνημά τους δεν διέφερε και πολύ από εκείνο των περισσότερων οργανωτικών εγχειρημάτων της Αριστεράς κατά την άνυδρη δεκαετία του 1980. Τέκνο της ανάγκης, οι DSA έκαναν την εμφάνισή τους το 1982, μέσα από τη συγχώνευση δύο πολιτικών μορφωμάτων με διακριτές ιδεολογικές καταβολές: α) της Democratic Socialist Organizing Committee (DSOC), υπό τον Michael Harrington, η οποία είχε προκύψει από διάσπαση του παλαιότερου Σοσιαλιστικού Κόμματος[119], και β) του New American Movement (NAM) που είχε συγκροτηθεί από μέλη της New Left, μεταξύ των οποίων και πρώην στελέχη του Κομμουνιστικού Κόμματος των ΗΠΑ[120]. Απώτερη επιδίωξη αυτής της συνένωσης αποτελούσε η υπέρβαση του οργανωτικού κατακερματισμού και η εξασφάλιση ευνοϊκότερων όρων για την πολιτική παρέμβαση των σοσιαλιστών στο εσωτερικό του Δημοκρατικού Κόμματος[121]. Στην πράξη, βέβαια, όπως η προοδευτική πτέρυγα των Δημοκρατικών, έτσι και οι DSA κατέληξαν να περιπλανώνται στην περιφέρεια του κόμματος, δίχως να κατορθώσουν να ασκήσουν ουσιαστική επιρροή στην κατεύθυνσή του[122]. Έτσι, άρχισαν σταδιακά να μετατρέπονται σε έναν ολιγομελή και γηράσκοντα κύκλο θεωρητικών συζητήσεων, περισσότερο προσηλωμένο στη διαφύλαξη της ιδεολογικής του καθαρότητας παρά στην οικοδόμηση ενός μαζικού πολιτικού κινήματος[123]. Είναι χαρακτηριστικό ότι το 2014 αριθμούσαν μόλις 6.500 μέλη, με διάμεση ηλικία τα 68 έτη[124].

Παραταύτα, οι DSA επέδειξαν αξιοσημείωτη ικανότητα προσαρμογής στις μεταβαλλόμενες κοινωνικές συνθήκες. Από το 2011 επιχείρησαν να υπερβούν την οργανωτική τους εσωστρέφεια, ενθαρρύνοντας τα τοπικά τους παραρτήματα να αναπτύξουν συστηματικότερη δράση και να συμμετάσχουν ενεργότερα στα κινήματα της περιόδου (ιδίως στο Occupy Wall Street και,

---

[117] Birch J., «The Rise of Socialism in the United States: American "Exceptionalism" and the Left After 2016», σ. 103-104, 110-111· Dorrien G., *American Democratic Socialism: History, Politics, Religion, and Theory*, σ. 565.
[118] Heideman P., «*Where is DSA going?*», σ. 10.
[119] Η διάσπαση συνετελέσθη όταν η ηγεσία του παρηκμασμένου Σοσιαλιστικού Κόμματος υποστήριξε τον πόλεμο στο Βιετνάμ. Βλ. αναλυτικά Ross J., *The Socialist Party of America: A Complete History*, σ. 507-508, 543-544.
[120] Ο.π., σ. 14-15· Ross J., ο.π., σ. 559-560. Υπενθυμίζεται και η προγενέστερη κριτική την οποία είχε ασκήσει η DSOC στις δυνάμεις της New Left.
[121] Ο.π., Ross J., ο.π., σ. 549-550.
[122] Birch J., «The Rise of Socialism in the United States: American "Exceptionalism" and the Left After 2016», σ. 121-122.
[123] Βλ. ιδίως Duhalde D., «*How Democratic Socialists of America Has Developed Into a "Movement Party"*», In these Times, 11.2.2016: https://inthesetimes.com/article/democratic-socialists-of-america-dsa-zohran-mamdani (τελευταία πρόσβαση 28.10.2026). Μάλιστα, ο συγγραφέας αποδίδει τον χαρακτήρα της οργάνωσης στην ιδιότητα των ιδρυτών της αποτελούσαν κυρίως δημόσιους διανοουμένους.
[124] Βλ. ενδεικτικά Heideman P., «*Where is DSA going?*», σ. 10.

αργότερα, στο Black Lives Matter), ακόμη και όταν διαφωνούσαν με επιμέρους αιτήματά τους ή με τα μέσα που προκρίνονταν για την ικανοποίησή τους[125]. Εκείνο, ωστόσο, που τους διέκρινε από αρκετούς συναγωνιστές τους -τουλάχιστον στον εξωκοινοβουλευτικό χώρο- ήταν ότι δεν υπολάμβαναν την εκλογική πολιτική ως μάταιη ή εγγενώς διαβρωτική, αλλά ως ένα ακόμη μέσο προώθησης κοινωνικών διεκδικήσεων που λειτουργούσε παραπληρωματικά προς την κινηματική πρακτική, ενισχύοντας αμοιβαία την αποτελεσματικότητα αμφοτέρων[126]. Αυτόθρονη συνέπεια τούτης της αντίληψης υπήρξε η υποστήριξη της υποψηφιότητας Sanders για το χρίσμα των Δημοκρατικών το 2015. Άλλωστε, οι ίδιοι οι DSA συγκαταλέγονταν μεταξύ όσων, έναν χρόνο νωρίτερα, είχαν αναλάβει πρωτοβουλία συλλογής υπογραφών, προτρέποντάς τον να διεκδικήσει την προεδρία[127]. Κατά την προεκλογική εκστρατεία που ακολούθησε, οι DSA ανέπτυξαν πολυσχιδή δραστηριότητα, κινητοποιώντας τις τοπικές τους οργανώσεις για τη διεξαγωγή δημόσιων εκδηλώσεων, τη συγκέντρωση χρηματικών εισφορών και την προσέλκυση ψηφοφόρων, ενώ παράλληλα διαδραμάτισαν πρωταγωνιστικό ρόλο στο δίκτυο Labor for Bernie, που επιδίωκε τη συσπείρωση των συνδικαλιζόμενων εργαζομένων γύρω από την υποψηφιότητα Sanders[128]. Η συμμετοχή τους στην καμπάνια του έμελλε, ωστόσο, να αποδειχθεί εξίσου επωφελής και για τους ίδιους. Μετά την ολοκλήρωσή της το 2016, πολλοί από τους εθελοντές που τη στελέχωσαν, απρόθυμοι να επιστρέψουν στην ιδιώτευση, αναγνώρισαν στους DSA τη δυνατότητα να συνεχίσουν σε οργανωμένη βάση τον αγώνα που είχαν ξεκινήσει έναν χρόνο νωρίτερα[129]. Η επιλογή αυτή διευκολύνθηκε τόσο από τον αυτοπροσδιορισμό του Sanders ως εκπροσώπου του Δημοκρατικού Σοσιαλισμού -της ίδιας δηλαδή πολιτικής ταυτότητα στην οποία αναφέρονταν και οι DSA ήδη από την επωνυμία τους- όσο και από τον ανοικτό χαρακτήρα της οργάνωσης που δεν έθετε ιδιαίτερα προσκόμματα στην εγγραφή νέων μελών[130]. Έτσι, το 2017 η τελευταία έφτασε να αριθμεί περίπου 25.000 άτομα, σχεδόν τετραπλάσια από όσα διέθετε μόλις τρία χρόνια πριν[131].

Η ραγδαία αυτή αντισταθμιστική ανάπτυξη[132] συνοδεύθηκε από μια ευρύτερη διαδικασία ιδεολογικού επαναπροσδιορισμού και επανατοποθέτησης της πολιτικής στρατηγικής -των μέχρι πρότινος ολιγομελών και σχετικά ομοιογενών- DSA. Επίσημη έκφραση τούτης της προσπάθειας επανίδρυσης υπήρξε η δημοσίευση, τον Ιούνιο του 2016, του κειμένου Resistance Rising[133]. Επιχειρώντας να προσδώσουν ένα σαφέστερο περιεχόμενο στο σοσιαλιστικό πρόταγμα της οργάνωσης, οι συγγραφείς συνέδεσαν τον αγώνα κατά των οικονομικών ανισοτήτων με τις διεκδικήσεις για τη φυλετική και έμφυλη ισότητα, αλλά και με την προστασία του περιβάλλοντος[134]. Παράλληλα, επεσήμαναν την ανάγκη υπέρβασης της νεοφιλελεύθερης τάξης

[125] Dorrien G., *American Democratic Socialism: History, Politics, Religion, and Theory*, σ. 549-551.
[126] Ο.π., σ. 551.
[127] Heideman P., «*Where is DSA going?*», σ. 15-16.
[128] Ο.π., σ. 16.
[129] Robinson N. J., Hostile Territory: *Mobilizing Resources and Finding Opportunities in the Contemporary U.S. Democratic Socialist Movement. Doctoral dissertation*, Harvard University Graduate School of Arts and Sciences, 2022, σ. 58.
[130] Heideman P., «*Where is DSA going?*», σ. 16.
[131] Dorrien G., *American Democratic Socialism: History, Politics, Religion, and Theory*, σ. 565.
[132] Ο όρος «*αντισταθμιστική ανάπτυξη*» (*compensatory growth*) προέρχεται από τη βιολογία και περιγράφει την επιταχυνόμενη ανάπτυξη ενός οργανισμού έπειτα από μια περίοδο αναστολής ή επιβράδυνσής της λόγω δυσμενών συνθηκών. Εδώ χρησιμοποιείται μεταφορικά, προκειμένου να αποδοθεί η απότομη ανάπτυξη των DSA έπειτα από δεκαετίες οργανωτικής στασιμότητας και πολιτικής περιθωριοποίησης.
[133] Βλ. αναλυτικά Democratic Socialists of America, *Resistance Rising: Socialist Strategy in the Age of Political Revolution*, 2016, σ. 1-12: https://dsausa.org/files/2016/06/Resistance_Rising.pdf (τελευταία πρόσβαση 28.10.2026).
[134] Ο.π., σ. 5-8 (Οι συγγραφείς κάνουν λόγο για αλληλεξάρτηση των αγώνων).

μέσω της υπαγωγής των στρατηγικών τομέων της οικονομίας (όπως η στέγαση, οι υπηρεσίες κοινής ωφέλειας και η βαριά βιομηχανία) σε καθεστώς δημοσίου ελέγχου και δημοκρατικού σχεδιασμού, σε συνδυασμό με την ανάπτυξη επιχειρήσεων εργατικής ιδιοκτησίας που θα δραστηριοποιούνταν στην παραγωγή και διανομή καταναλωτικών αγαθών υπό συνθήκες αγοράς[135]. Το πρόταγμα αυτό υπερέβαινε τόσο τα όρια της παραδοσιακής σοσιαλδημοκρατίας όσο και τις εξαγγελίες του Sanders, τις οποίες, ωστόσο, ορισμένοι στους κόλπους των DSA αντιμετώπιζαν ως αναγκαίο πρώτο βήμα για τη μετάβαση στον Δημοκρατικό Σοσιαλισμό[136]. Τη σταδιακή ρήξη της οργάνωσης με το μετριοπαθέστερο πολιτικό της παρελθόν υπό τον Harrington επισφράγισαν, το 2017, η αποχώρησή της από τη Σοσιαλιστική Διεθνή, με την καταγγελία του ιδεολογικού εκφυλισμού πολλών κομμάτων-μελών της λόγω της προσχώρησής τους στις νεοφιλελεύθερες πολιτικές λιτότητας[137], καθώς και η υιοθέτηση ψηφίσματος υπέρ του κινήματος Μποϊκοτάζ, Απόσυρσης Επενδύσεων και Κυρώσεων (BDS) κατά του Ισραήλ, με αίτημα την προάσπιση των δικαιωμάτων των Παλαιστινίων[138]. Τέλος, η ήττα του Sanders στις προκριματικές εκλογές του 2016 ενίσχυσε τη δυσπιστία απέναντι στην ηγεσία του Δημοκρατικού Κόμματος, τροφοδοτώντας στις τάξεις των DSA έναν ευρύτερο προβληματισμό σχετικά με τα όρια της συνεργασίας μαζί του και την ανάγκη διαμόρφωσης μιας περισσότερο αυτοτελούς πολιτικής στρατηγικής.

Η αναζήτηση διεξόδου από τη σχέση εξάρτησης που συνέδεε τους DSA με τους Δημοκρατικούς έθετε την οργάνωση ενώπιον ενός θεμελιώδους διλήμματος: είτε να επιδιώξει τη συγκρότηση ενός ανεξάρτητου πολιτικού φορέα, με τίμημα την ενδεχόμενη εκλογική της περιθωριοποίηση, είτε να συνεχίσει τη δραστηριότητά της εντός του Δημοκρατικού Κόμματος, με ορατό τον κίνδυνο της πολιτικής της αφομοίωσης[139]. Η πρώτη επιλογή -τουλάχιστον στην παρούσα φάση- προσέκρουε σε ισχυρά θεσμικά εμπόδια, τα οποία περιχαράκωναν το αμερικανικό πολιτικό σύστημα εντός των ορίων του δικομματισμού. Πιο συγκεκριμένα, η εφαρμογή του κανόνα της σχετικής πλειοψηφίας στις μονοεδρικές εκλογικές περιφέρειες[140], σε συνδυασμό με τους αυστηρούς περιορισμούς πρόσβασης στα ψηφοδέλτια, όπως η υποχρέωση συγκέντρωσης μεγάλου αριθμού υπογραφών για την αναγραφή των υποψηφίων σε αυτά -που συνεπαγόταν υψηλό οργανωτικό και οικονομικό κόστος- αποθάρρυνε την αυτόνομη κάθοδο νεότευκτων πολιτικών σχηματισμών, διασφαλίζοντας την αναπαραγωγή της ηγεμονίας των δύο μεγάλων κομμάτων[141]. Άλλωστε, τα τελευταία εξαιρούνταν παραδοσιακά από αυτή την απαίτηση, η οποία είχε διαδοθεί κατά τη δεκαετία του 1930 με σκοπό την παρεμπόδιση της εκλογικής καθόδου του Κομμουνιστικού Κόμματος των ΗΠΑ[142]. Στον αντίποδα των προαναφερθέντων περιορισμών, η καθιέρωση των άμεσων

[135] Ο.π., σ. 5.
[136] Για τη στρατηγική σταδιακής μετάβασης μέσω μεταρρυθμίσεων που θα υπονόμευαν την ισχύ του κεφαλαίου βλ. ο.π., σ. 11· Sunkara Bh., *The Socialist Manifesto*, Basic Books, 2019, σ. 18-20.
[137] Democratic Socialists of America, «*Resolution to leave the Socialist International and initiate a DSA-wide discussion on international work*», 2017: https://socialists.us/docs/misc/US-20170804-DSAResolutionToLeaveTheSI.pdf?utm_source=chatgpt.com (τελευταία πρόσβαση 28.10.2026).
[138] Democratic Socialists of America, «*DSA Rejects the Trump Administration's Attacks on the Palestinian Call for BDS*», 2020: https://www.dsausa.org/statements/dsa-rejects-the-trump-administrations-attacks-on-the-palestinian-call-for-bds/?utm_source=chatgpt.com (τελευταία πρόσβαση 28.10.2026).
[139] Βλ. αντί άλλων Accetti C. I., «*What is democratic socialism in America? Left ideology in the age of populism*», σ. 633-634.
[140] Tushnet M., «*Popular Constitutionalism and Political Organization*», Roger Williams University Law Review 2013 (v. 18), σ. 5 (με αναφορά στον περιβόητο νόμο του Duverger).
[141] Heideman P., «*Where is DSA going?*», σ. 13-14.
[142] Ο.π.

προκριματικών εκλογών για την ανάδειξη των κομματικών υποψηφίων επέτρεπε τη διεκδίκηση του χρίσματος ακόμη και χωρίς την υποστήριξη της κομματικής ηγεσίας. Μάλιστα, στις περιφέρειες όπου κυριαρχούσε το ένα από τα δύο μεγάλα κόμματα, η επικράτηση στην προκριματική αναμέτρηση ισοδυναμούσε συχνά με την εξασφάλιση της έδρας, παρέχοντας παράλληλα στον νικητή τη δυνατότητα αξιοποίησης του υφιστάμενου κομματικού μηχανισμού[143]. Υπό αυτές τις συνθήκες, ιδιαίτερη απήχηση ανάμεσα στα στελέχη των DSA απέκτησε η πρόταση συγκρότησης ενός «*υποκατάστατου κόμματος*» (*party surrogate*): μιας αυτοτελούς οντότητας, με διακριτό πρόγραμμα, μέλη, οικονομικούς πόρους και εκλογικό μηχανισμό, η οποία θα αξιοποιούσε τα ψηφοδέλτια των Δημοκρατικών, διατηρώντας την πολιτική και οργανωτική της αυτονομία[144]. Τούτη η στρατηγική επιχειρούσε συγχρόνως να επιλύσει το ακανθώδες ζήτημα της ευθύνης των εκλεγμένων αντιπροσώπων έναντι των DSA[145], διαμορφώνοντας μια σχέση αμοιβαίου οφέλους κατά την οποία οι δεύτεροι θα αποκτούσαν μεγαλύτερο έλεγχο επί της πολιτικής συμπεριφοράς των πρώτων, ενώ οι πρώτοι θα εξασφάλιζαν πρόσβαση στους αναγκαίους οργανωτικούς πόρους (όπως οι βάσεις δεδομένων, τα δημοσκοπικά ευρήματα και οι μηχανισμοί κινητοποίησης ψηφοφόρων) για την επανεκλογή τους[146]. Με τον τρόπο αυτό, θα περιοριζόταν σταδιακά η ανάγκη προσφυγής στις παραδοσιακές και εν πολλοίς αναποτελεσματικές κυρώσεις, όπως η δημόσια αποδοκιμασία ή η διαγραφή, οι οποίες δεν επηρέαζαν τη διατήρηση αξιώματος από τον αιρετό αντιπρόσωπο[147].

Η αποδοτικότητα αυτής της προσέγγισης αποτυπώθηκε στις διαδοχικές επιτυχίες που κατέγραψαν οι DSA από το 2018 και εξής, εγκαινιάζοντας έναν κύκλο αμφίδρομης ενίσχυσης της εκλογικής τους παρουσίας και της οργανωτικής τους ανάπτυξης[148]. Πρωτοπόρο σε αυτή την προσπάθεια αναδείχθηκε το παράρτημα της Νέας Υόρκης, το οποίο, με αφετηρία την εμπειρία της αποτυχημένης υποψηφιότητας της Debbie Medina το 2016, συγκρότησε έναν αυτοτελή εκλογικό μηχανισμό που διαδραμάτισε καθοριστικό ρόλο στις επόμενες αναμετρήσεις[149]. Το 2018, η Julia Salazar κατέλαβε μια έδρα στην πολιτειακή Γερουσία[150], ενώ η Alexandria Ocasio-Cortez κατόρθωσε να επικρατήσει στον προκριματικό γύρο έναντι του Joe Crowley[151], ενός από τα επιφανέστερα στελέχη των Δημοκρατικών, εξασφαλίζοντας στη συνέχεια την είσοδό της στη Βουλή των Αντιπροσώπων. Η απήχηση της νίκης της υπήρξε τέτοια, ώστε την αμέσως επόμενη

---

[143] Ο.π., σ. 13.

[144] Για τη θεωρία του «*υποκατάστατου κόμματος*» βλ. ιδίως το άρθρο του εισηγητή της S. Ackerman, «*A Blueprint for a New Party*», Jacobin, 2016: https://jacobin.com/2016/11/bernie-sanders-democratic-labor-party-ackerman/?utm_source=chatgpt.com (τελευταία πρόσβαση 28.10.2026).

[145] Dorrien G., *American Democratic Socialism: History, Politics, Religion, and Theory*, σ. 567. Όπως επισημαίνει ο συγγραφέας, «*η λογοδοσία των υποψηφίων έναντι των DSA ήταν ουσιαστικά ανύπαρκτη, ενώ η οργάνωση αρκούνταν στην απλή δυνατότητα πρόσβασης στους εκλεγμένους αντιπροσώπους, η οποία συνήθως περιοριζόταν με την πάροδο του χρόνου*».

[146] Ο.π., σ. 567-568.

[147] Heideman P., «*Where is DSA going?*», σ. 27.

[148] Αυτή φαίνεται να είναι η ερμηνεία του G Dorrien, *American Democratic Socialism: History, Politics, Religion, and Theory*, σ. 567-569, παρουσιάζοντας διαδοχικά την εκλογικής στρατηγική και τις αλλεπάλληλες εκλογικές επιτυχίες.

[149] Heideman P., «*Where is DSA going?*», σ. 24.

[150] Democratic Socialists of America, «*NPC Statement on 2018 Elections*», 2018: https://www.dsausa.org/statements/npc-statement-on-2018-elections/?utm_source=chatgpt.com (τελευταία πρόσβαση 28.10.2026).

[151] Βλ. Bowman B., «*Joe Crowley Defeated in Democratic Primary in New York*», Roll Call, 2018: https://rollcall.com/2018/06/26/joe-crowley-defeated-in-democratic-primary-in-new-york/?utm_source=chatgpt.com (τελευταία πρόσβαση 28.10.2026).

ημέρα περισσότεροι από 1.100 Αμερικανοί εγγράφηκαν στους DSA, αριθμός τριακονταπλάσιος του συνήθους ημερήσιου ρυθμού προσέλευσης νέων μελών[152]. Ανάλογες επιτυχίες καταγράφηκαν και σε άλλες περιοχές της χώρας, με χαρακτηριστικότερη την ανάδειξη έξι σοσιαλιστών στο δημοτικό συμβούλιο του Σικάγο το 2019, χάρη στη στενή συνεργασία των τοπικών DSA με την πολιτική συμμαχία United Working Families, η οποία είχε συγκροτηθεί με πρωτοβουλία ισχυρών εργατικών συνδικάτων[153]. Η δυναμική αυτή ενισχύθηκε περαιτέρω κατά τη δεύτερη προεκλογική εκστρατεία του Sanders, στην οποία οι DSA, αριθμώντας ήδη από την έναρξή της περίπου 50.000 μέλη, συμμετείχαν με πολύ μεγαλύτερες οργανωτικές δυνατότητες, πραγματοποιώντας περισσότερες από μισό εκατομμύριο κατ' οίκον επισκέψεις[154]. Παρά τη νέα ήττα του, η ανάπτυξη της οργάνωσης συνεχίστηκε. Το 2020, οι DSA της Νέας Υόρκης εξασφάλισαν πέντε έδρες στο πολιτειακό νομοθετικό σώμα, μεταξύ των οποίων και ο Zohran Mamdani, καθώς και του Jamaal Bowman στη Βουλή των Αντιπροσώπων, ενώ στο Κογκρέσο εισήλθε επίσης η Cori Bush με την υποστήριξη του παραρτήματος του Σεντ Λούις[155]. Έτσι, τον Μάρτιο του 2021 οι DSA κατέληξαν να αριθμούν 91.000 μέλη, προσεγγίζοντας τα ιστορικά υψηλά του Σοσιαλιστικού Κόμματος των αρχών του εικοστού αιώνα[156].

Σήμερα, οι DSA συμπληρώνουν σχεδόν μιάμιση δεκαετία οργανωτικής διεύρυνσης, συστεγάζοντας ένα ευρύ φάσμα πολιτικών ρευμάτων, από τη μετριοπαθή σοσιαλδημοκρατία έως τον επαναστατικό μαρξισμό και τον αναρχισμό[157]. Παρά τις προσπάθειες εξειδίκευσης των βασικών τους θέσεων -ιδίως μέσω του Resistance Rising, αλλά και της θεωρητικής επεξεργασίας των μελών τους σε έντυπα όπως τα Jacobin και Catalyst- η ιδεολογική τους φυσιογνωμία εξακολουθεί να χαρακτηρίζεται από σημαντικό βαθμό απροσδιοριστίας. Θεμελιώδεις έννοιες, όπως ο Σοσιαλισμός, η δημοκρατία, το ταξικό ζήτημα και η επανάσταση, παραμένουν εν μέρει αδιευκρίνιστες, χωρίς να έχουν συναρθρωθεί πλήρως σε ένα συνεκτικό θεωρητικό σχήμα[158]. Η ασάφεια αυτή, που συχνά τροφοδοτεί έντονες αντιπαραθέσεις ως προς τον πολιτικό προσανατολισμό και τη στρατηγική της οργάνωσης, συνδέεται στενά με την ελλιπή ταξική της γείωση, καθώς, παρά τις εκλογικές τους επιτυχίες, οι DSA διατηρούν περιορισμένους δεσμούς με τα ευρύτερα στρώματα της αμερικανικής εργατικής τάξης. Είναι χαρακτηριστικό ότι, σύμφωνα με εσωτερική έρευνα του 2021, περίπου το 80% των μελών τους ηλικίας 25 ετών και άνω διέθετε πανεπιστημιακό τίτλο, έναντι 37,9% του αντίστοιχου αμερικανικού πληθυσμού, ενώ οι απασχολούμενοι σε χειρωνακτικές εργασίες αντιπροσώπευαν μόλις το 4% του συνόλου, παρότι

---

[152] Resnick G., «*Democratic Socialists of America Membership Surges After Alexandria Ocasio-Cortez's Stunning Victory*», Daily Beast, 2018: https://www.thedailybeast.com/democratic-socialists-of-america-membership-surges-after-alexandria-ocasio-cortezs-stunning-victory?utm_source=chatgpt.com (τελευταία πρόσβαση 28.10.2026).

[153] Για τη συνεργασία με με την πολιτική συμμαχία United Working Families βλ. Uetricht M., «*Today, Chicago. Tomorrow, Your City*», Democratic Left, φθινόπωρο 2019, σ. 3, 12.

[154] Democratic Socialists of America, «*Socialism is the Best Path Forward*», 2020: https://www.dsausa.org/statements/socialism-is-the-best-path-forward/?utm_source=chatgpt.com (τελευταία πρόσβαση 28.10.2026).

[155] Democratic Socialists of America, «*National Electoral Committee: Report to the 2021 DSA National Convention*», 2021, σ. 4: https://convention2021.dsausa.org/files/sites/23/2021/07/2021-National-Electoral-Committee-Report.pdf?utm_source=chatgpt.com (τελευταία πρόσβαση 28.10.2026).

[156] Democratic Socialists of America, «2021 DSA Convention Resolutions», 2021, σημείο 29: https://convention2021.dsausa.org/2021-dsa-convention-resolutions/?utm_source=chatgpt.com (τελευταία πρόσβαση 28.10.2026).

[157] Dorrien G., *American Democratic Socialism: History, Politics, Religion, and Theory*, σ. 573-574.

[158] Accetti C. I., «*What is democratic socialism in America? Left ideology in the age of populism*», σ. 625-626, 629-630.

αποτελούσαν σχεδόν το ένα τρίτο του εργατικού δυναμικού της χώρας[159]. Η σύνθεση αυτή περιορίζει όχι μόνο την απήχηση των DSA, αλλά και τη δυνατότητά τους να αποκρυσταλλώσουν και να προωθήσουν το πρόγραμμά τους, καθώς τα μορφωμένα στρώματα στα οποία πρωτίστως στηρίζονται εμφανίζουν συχνά, παρά την προοδευτική τους μετατόπιση, περιορισμένη προθυμία να επωμιστούν το μερίδιο των βαρών που τους αναλογεί για την οικοδόμηση ενός καθολικού κοινωνικού κράτους[160].

Έχοντας επίγνωση αυτών των αντιφάσεων, οι DSA αναζητούν τρόπους ενίσχυσης της παρουσίας τους στο συνδικαλιστικό πεδίο, με τις επιμέρους τάσεις τους να προκρίνουν άλλοτε την οργάνωση των εργαζομένων από τη βάση, μέσω της ενεργού παρέμβασης των μελών τους στους χώρους δουλειάς και στα σωματεία (*rank-and-file strategy*)[161], και άλλοτε την αξιοποίηση των υφιστάμενων συνδικαλιστικών δομών και τη συνεργασία με τις ηγεσίες τους[162]. Η υπέρβαση του κατακερματισμού των εργατικών οργανώσεων και η συνένωσή τους σε ένα ισχυρό πανεργατικό κίνημα φαίνεται να αποτελεί κρίσιμη προϋπόθεση για τη συγκρότηση και εδραίωση ενός τρίτου, αυτοτελούς Δημοκρατικού Σοσιαλιστικού Κόμματος[163]. Ένας τέτοιος φορέας, αντλώντας δύναμη από τη συλλογική οργάνωση και την ταξική συνείδηση των εργαζομένων, θα μπορούσε να διευρύνει την εκλογική του απήχηση μέσω συμμαχιών με άλλα κοινωνικά στρώματα, δίχως να απολέσει τα πρωταρχικά του ερείσματα, αμφισβητώντας την κυριαρχία των Δημοκρατικών και των Ρεπουμπλικάνων[164]. Σε περίπτωση, μάλιστα, εκλογικής επικράτησης, η κινητοποίηση της οργανωμένης εργασίας θα μπορούσε να συμβάλει στην κάμψη των αντιστάσεων του κεφαλαίου, όπως συνέβη κατά την περίοδο του New Deal, όταν οι μαχητικές συνδικαλιστικές διεκδικήσεις προκάλεσαν ρήγματα στο εσωτερικό των ελίτ, διευκολύνοντας την υλοποίηση εκτεταμένων κοινωνικών μεταρρυθμίσεων[165]. Από την πραγματοποίηση αντίστοιχων αλλαγών θα εξαρτηθεί, τελικά, αν η αναγέννηση της αμερικανικής Αριστεράς θα εγκαινιάσει έναν νέο ιστορικό κύκλο ή θα αποδειχθεί μια ακόμη χαμένη ευκαιρία.

V. Καταληκτικές Σκέψεις

Η ιστορική διαδρομή της αμερικανικής Αριστεράς διαψεύδει την αντίληψη ότι ο σοσιαλισμός υπήρξε ανέκαθεν ξένο σώμα στις Ηνωμένες Πολιτείες. Από το Λαϊκό Κόμμα και τον Eugene V. Debs έως τους κομμουνιστές του Μεσοπολέμου, οι περίοδοι της μεγαλύτερης ακμής της συνδέθηκαν με την ανάπτυξη του οργανωμένου εργατικού κινήματος, ενώ η μετέπειτα περιθωριοποίησή της υπήρξε απόρροια συγκεκριμένων ιστορικών συγκυριών, της κρατικής καταστολής, των εσωτερικών διαιρέσεων και της σταδιακής αποξένωσής της από τον κόσμο της εργασίας. Η κρίση του 2008, αποκαλύπτοντας τις αντιφάσεις της νεοφιλελεύθερης τάξης, δημιούργησε τις προϋποθέσεις για την αναγέννηση μιας σχεδόν λησμονημένης πολιτικής

[159] Democratic Socialists of America, «*DSA Member Survey Report*, Growth and Development Committee», 2021: https://dsanorthstar.org/uploads/1/1/8/2/118222942/2021_member_survey_gdc_report.pdf?utm_source=chatgpt.com (τελευταία πρόσβαση 28.10.2026).
[160] Heideman P., «*Where is DSA going?*», σ. 35-36.
[161] Βλ. ιδίως Moody K., «*The Rank and File Strategy: Building A Socialist Movement in the U.S.*», A Solidarity working paper, 2006: https://solidarity-us.org/rankandfilestrategy/ (τελευταία πρόσβαση 28.10.2026).
[162] Heideman P., «*Where is DSA going?*», σ. 21-22.
[163] Αυτή είναι η πρόταση των Evica J. και Sernatinger A., «*Taking the dirty break seriously: Socialists, elections, and the Democratic Party*», Tempest 2020: https://tempestmag.org/2020/09/taking-the-dirty-break-seriously/ (τελευταία πρόσβαση 28.10.2026).
[164] Heideman P., «*Where is DSA going?*», σ. 35.
[165] Ο.π., σ. 37.

παράδοσης, η οποία βρήκε τη σύγχρονη έκφρασή της στις προεδρικές εκστρατείες του Bernie Sanders και στην εντυπωσιακή ανάπτυξη των DSA. Η δυνατότητα των τελευταίων να αποκτήσουν βαθύτερα κοινωνικά ερείσματα, να υπερβούν τις οργανωτικές τους αδυναμίες και να μετατρέψουν τις εκλογικές επιτυχίες τους σε διαρκή πολιτική ισχύ θα κρίνει, σε σημαντικό βαθμό, τη συμβολή τους στη διαμόρφωση της νέας ιστορικής περιόδου που διανύουν οι Ηνωμένες Πολιτείες. Οι ενδιάμεσες εκλογές για το Κογκρέσο, την προσεχή Τρίτη, 3 Νοεμβρίου, αποτελούν έναν ακόμη σταθμό στην αναμέτρηση για τον μελλοντικό προσανατολισμό μιας Αμερικής που αλλάζει, σε έναν κόσμο που επίσης μεταβάλλεται. Το διακύβευμα υπερβαίνει την εναλλαγή των κομμάτων στην εξουσία και αφορά την ίδια τη φυσιογνωμία της δημοκρατίας, καθώς και το περιεχόμενο που πρόκειται να προσλάβει κατά τις επόμενες δεκαετίες. Δυόμισι αιώνες μετά τη Διακήρυξη της Ανεξαρτησίας, η εκπλήρωση της ιδρυτικής υπόσχεσης της ελευθερίας και της ισότητας παραμένει ανοιχτή. Και όσο η έκβασή της εκκρεμεί, η προτροπή του Leonard Cohen εξακολουθεί να αντηχεί: «*Sail on, sail on / O mighty Ship of State! / To the Shores of Need / Past the Reefs of Greed / Through the Squalls of Hate*».